राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद महाराष्ट्र, पुणे.

राज्यस्तरीय नवोपक्रम स्पर्धा

सन

२०२३-२०२४

स्पर्धा गट-पूर्व प्राथमिक गट

नवोपक्रमाचे नाव :- सद्यस्थितीत भारत केंद्रित आदर्श नागरिक घडविण्यासाठी संस्कारांची आवश्यकता आणि त्यासाठी शाळेचे योगदान.

नवोपक्रमकर्त्या शिक्षकाचे नाव :- सौ. अस्मिता धर्मराज ठिकणे.

पत्ता :- मु.पो.अ.लाट, पाटील नगर -४१६१४३ ता.शिरोळ, जि. कोल्हापूर.

E-MAIL ID :- thikaneasmita@gmail.com

मो.क्र.:- ८६९८८३२८६६

शाळेचे नाव :- **सेवा भारती संचलित, माधव शिशु मंदिर, इचलकरंजी.**

पत्ता :- वार्ड.नं. २२, घर नं. ५३ / १, हातकणंगले रोड,

स्टेशन नाक्याजवळ, गणेशनगर – इचलकरंजी – ४१६११५. ता. हातकणंगले, जि. कोल्हापूर.

Udise No. २७३४०३०८५०८

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	नवोपक्रम तपशील	पृष्ठ क्र.
१	नवोपक्रम कर्त्याचा परिचय	०१
२	प्रतिज्ञापत्र	०२
३	प्रमाणपत्र	०३
४	प्रास्ताविक	०४
५	नवोपक्रम शीर्षक	०५
६	नवोपक्रमची गरज, महत्व, वेगळेपण व फायदे	०६
७	नवोपक्रमाची उद्दिष्टे	०९
८	नवोपक्रमाचे नियोजन	१०
९	नवोपक्रमाची कार्यपद्धती	३१
१०	नवोपक्रमाची यशस्विता	३७
११	समारोप	३९
१२	संदर्भ व परिशिष्टे	४०

नवोपक्रम कर्त्याचा परिचय

नाव :- सौ. अस्मिता धर्मराज ठिकणे

जन्म ता :- २५ मे १९८६

मो.नं. :- ८६९८८३२८६६

E-Mail ID :- thikaneasmita@gmail.com

कायमचा पत्ता :- मु.पो. अब्दुललाट, पाटील नगर, ता.शिरोळ, जि. कोल्हापूर,
पिन को. ४१६१४३.

शैक्षणिक अर्हता :- HSC, D.El.Ed.

अनुभव :- हंगामी साखर शाळा ९ वर्षे.
सुकन्या किशोरी प्रकल्प ३ वर्षे.
माधव शिशु मंदिर १३ वर्षे.

शाळेचे नाव :- सेवा भारती संचलित माधव शिशु मंदिर, इचलकरंजी.

पद :- मुख्याध्यापिका

नवोपक्रम विषय :- सर्वांगीण विकास.

शीर्षक :- सद्यस्थितीत भारत केंद्रित आदर्श नागरिक घडविण्यासाठी संस्कारांची आवश्यकता आणि त्यासाठी शाळेचे योगदान.

गट :- पूर्व प्राथमिक गट.

प्रतिज्ञापत्र

प्रतिज्ञापत्र

मी श्री/श्रीम/डॉ. सौ. अस्मिता धर्मराज ठिकळे. प्रतिज्ञापत्र लिहून देतो/देते की, या नवोपक्रम स्पर्धेसाठी सादर केलेला सद्य: स्थितीत भारतकेंद्रीत आदर्श नागरिक घडवण्यासाठी संस्कारांची आवश्यकता त्यासाठी शाळेचे योगदान हा नवोपक्रम माझ्या स्वत:च्या शैक्षणिक उपक्रमांवर, अनुभवावर आधारित आहे. हा नवोपक्रम मला स्वत:ला सुचलेला आहे, काल्पनिक नाही. तसेच भारतीय अथवा विदेशी लेखकांच्या ग्रंथातील अथवा संशोधनातील माहितीच्या आधारे हा नवोपक्रम लिहिलेला नसून यामध्ये मला जाणवलेल्या समस्येचा सूक्ष्म अभ्यास करण्याचा मी प्रयत्न केलेला आहे. हा नवोपक्रम यापूर्वीच्या राज्यस्तरीय नवोपक्रम स्पर्धेसाठी सादर केलेला नाही. तसेच इतर कोणत्याही व्यक्तीकडून लिहून घेऊन तो मी माझ्या नावावर सादर केलेला नाही. तसे आढळून आल्यास तो Copyright Act १९५७ खाली दाखलपात्र गुन्हा आहे याची मला कल्पना आहे.

दिनांक : 24/11/2023

स्थळ : इचलकरंजी

स्पर्धकाची स्वाक्षरी

नाव : सौ. अस्मिता ठिकळे.

शाळेचा / कार्यालयाचा शिक्का.

माधव शिशु मंदिर
इचलकरंजी

प्रमाणपत्र

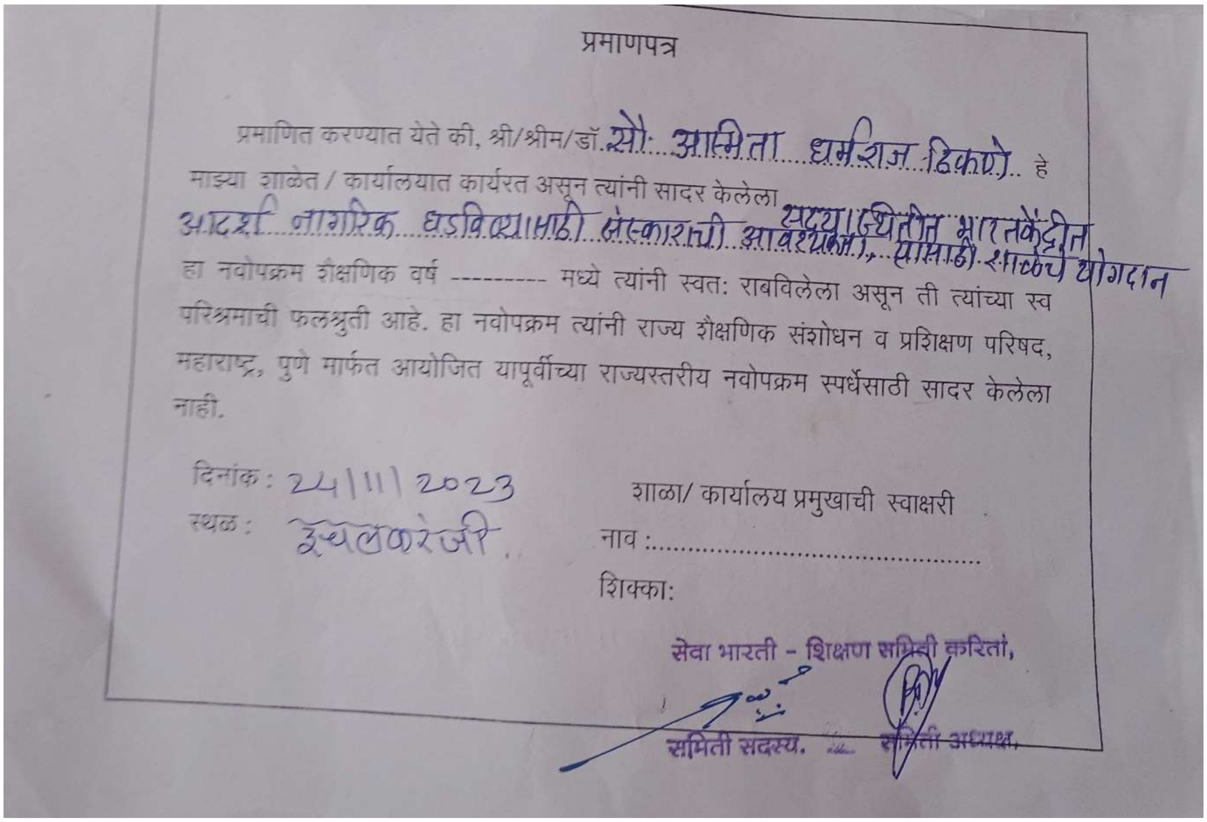

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते की, श्री/श्रीम/डॉ. सौ. अस्मिता धर्मराज ढिकणे हे माझ्या शाळेत / कार्यालयात कार्यरत असून त्यांनी सादर केलेला सद्यस्थितीत भारतकेंद्रीत आदर्श नागरिक घडविण्यासाठी संस्काराची आवश्यकता, यासाठी शाळेचे योगदान हा नवोपक्रम शैक्षणिक वर्ष --------- मध्ये त्यांनी स्वतः राबविलेला असून ती त्यांच्या स्व परिश्रमाची फलश्रुती आहे. हा नवोपक्रम त्यांनी राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे मार्फत आयोजित यापूर्वीच्या राज्यस्तरीय नवोपक्रम स्पर्धेसाठी सादर केलेला नाही.

दिनांक : 24/11/2023

स्थळ : इचलकरंजी.

शाळा/ कार्यालय प्रमुखाची स्वाक्षरी

नाव :..

शिक्का:

सेवा भारती - शिक्षण समिती करिता,

समिती सदस्य. समिती अध्यक्ष.

प्रास्ताविक

आदरणीय मान्यवर ;

सस्नेह वंदे।

माझा नवोपक्रम आपणासमोर सादर करण्यापूर्वी माझे मनोगत, माझे दोन शब्द आपणासमोर मांडू इच्छिते.

शिक्षण आणि संस्कार दोन्हीही मानवी जीवनातील अत्यावश्यक गोष्टी आहेत संस्कार जीवनाची पायाभरणी मजबूत करतात व शिक्षणामुळे मानवी जीवनाची उत्तुंग इमारत उभी राहणे शक्य होते. जीवनाची गाडी सार्थकतेच्या दिशेने जायचे असेल तर तिला शिक्षण आणि संस्कार या दोन्ही चाकांची गरज आहे .शिक्षण या शब्दाच्या व्यापक अर्थाकडे पाहून विचार केला तर शिक्षणातून संस्कार होतात असा आभास होतो व संस्कारातूनही शिक्षण होत असल्याची जाणीव होते. *"शिला शिवाय विद्या फुकाची आहे."* या एकाच वाक्यात डॉक्टर बाबासाहेब आंबेडकर यांनी शिक्षण आणि संस्कार या दोन्ही गोष्टीतील अद्वितीय संबंध स्पष्ट केला आहे. जिजाऊने शिवाजी महाराजांना रामायण व महाभारतातले धडे शिकवले व न्यायनितीच्या शिक्षणाबरोबरच स्वदेश प्रेमाचा संस्कार केला. कर्मवीरांनी अनेक मुलांना शिक्षण दिले पण, शिक्षणाबरोबरच स्वावलंबी शिक्षण हेच आमचे ब्रीद असा श्रमप्रतिष्ठेचा संस्कारही दिला. शाहूंनी शिक्षणाबरोबरच कला व संस्कृतीचा वसा कोल्हापूरच्या मातीला बहाल केला अशा प्रकारे संस्कार हे शिक्षणाबरोबरच जगण्यासाठी परावर्तित होत असतात.

आई ही मुलाची पहिली गुरु असते व तीच संस्काराची गाथा असते मुलांच्या इवल्याश्या हाताला धरून त्याला चालायला शिकवणाऱ्या मातेने आपल्या मुलाला जीवनाच्या मार्गावरून चालताना उपयोगी पडतील असे संस्कार दिले पाहिजेत. शालेय शिक्षणातून माणसाच्या जीवनाला आकार यावा व तो एक आदर्श भारतीय नागरिक म्हणून घडावा अशी सार्थ अपेक्षा आहे आणि म्हणूनच शालेय शिक्षणाच्या शिक्षणातून विद्यार्थ्यांमध्ये संस्कार होणे अभिप्रेत आहे. शाळेच्या परिपाठातून चांगले विचार आणि सदाचाराचा संस्कार होतो. इतिहासाच्या पानापानातून राष्ट्रभक्तीचा संस्कार होतो भाषा विषयातून अभिव्यक्तीचा आणि गणितातून व्यवहारी वृत्तीचा संस्कार होतो म्हणूनच शिक्षकाने शिक्षणाच्या प्रवाहाबरोबरच बालकांना संस्काराची देण बहाल करावी. शालेय शिक्षणाबरोबरच मानवी जीवनाशी संबंधित समाजातील अनेक गोष्टी मानवी मनावर परिणाम करतात संस्कारांचा वसा व शिक्षणाचा ठसा उमटलेल्या मनुष्याने कुसंस्कारापासून आपल्या मनाचा कानाकोपरा दूर ठेवावा उच्चशिक्षित तरुण आज समाजामध्ये विधायक कृत्य करत असताना दिसतात. म्हणूनच व्यवहारिक शिक्षणाला आज संस्कारांची जोड देणे गरजेचे आहे तसे झाल्यास शिक्षणाचा मूळ उद्देश साध्य होईल व मानवी जीवन सफल होईल आणि म्हणूनच बालवाडी पासूनच मुलांच्या वर योग्य ते संस्कार करणे आवश्यक आहे. यासाठी आम्ही शाळेमध्ये ***सद्यस्थितीत भारत केंद्रित आदर्श नागरिक घडवण्यासाठी संस्कारांची आवश्यकता आणि त्यासाठी शाळेचे योगदान*** हा नवोपक्रम राबवत आहोत.

नवोपक्रम शीर्षक

सद्यस्थितीत भारत केंद्रित आदर्श नागरिक घडविण्यासाठी संस्कारांची आवश्यकता आणि त्यासाठी शाळेचे योगदान

नवोपक्रमाची गरज, महत्व, वेगळेपण व फायदे

गरज :-

१) 0 ते 6 वयोगटातील बालके ही अनुकरणप्रिय असतात. वाईट गोष्टी त्यांच्या निदर्शनास आल्या की ते लगेचच त्याचे अनुकरण करतात असे होऊ नये म्हणून चांगल्या व वाईट गोष्टींची बालकांना ओळख करून देणे गरजेचे आहे म्हणूनच शाळेमध्ये उपक्रमातून बालकांना चांगल्या गोष्टींचे ज्ञान देऊन त्यांच्यावर संस्कार करण्याची गरज आहे.

२) सद्यस्थिती पाहता असे दिसून येते की, काही बालकांच्या मनात मोठ्यांविषयी आदर नाही मोठ्या माणसांशी उद्धटपणाने बोलतात ही परिस्थिती बदलायची असेल तर शाळेमध्ये मुलांनी मोठ्यांशी कसे वागावे याचे संस्कार देणे आवश्यक आहे.

३) बालके स्वतःचा डबा संपूर्ण संपवत नाहीत डब्यातील अन्नाला नावे ठेवतात, शिक्षकांची नजर चुकवून ते बाहेर फेकतात किंवा कचरापेटीत टाकतात अशा वेळेला अन्नाचे महत्त्व त्यांना पटवून देण्याची गरज आहे व अन्न वाया जाऊ न देण्याचे संस्कार करणे ही गरजेचे आहे.

४) समाजामध्ये वावरत असताना असे दिसून येते की, अनेक लोकांमध्ये कृतज्ञता व्यक्त करण्याची भावना नाही म्हणूनच लहानपणापासूनच बालकांमध्ये आपल्याला मदत करणाऱ्या व्यक्तींचे व समाजात चांगले काम करणाऱ्या व्यक्तींचे आभार माणून त्यांच्याविषयी कृतज्ञता व्यक्त करण्याचे संस्कार शाळेमध्ये देणे गरजेचे आहे.

५) रस्त्यावरून प्रवास करताना अनेक लोक वाहतूकीचे नियम मोडताना दिसून येतात सोबत त्यांच्या लहान बालके असतात नकळतपणे ती बालके हे सर्व पाहत असतात त्यांच्यावर असे संस्कार होऊ नये म्हणून वाहतूकीच्या नियमांची ओळख करून देऊन वाहतूकीच्या नियमांचे पालन करण्याचे संस्कार बालकांना देणे आवश्यक आहे.

६) सद्यस्थिती पाहता सर्वत्र प्राणी व पक्षी यांचे प्रमाण खूपच कमी होत आहे याची जाणीव ठेवून लहानपणापासूनच बालकांच्या मनात प्राणी व पक्षी यांच्या विषयी सहानुभूती निर्माण करण्याची गरज आहे म्हणून प्राणी व पक्षी यांच्यावर प्रेम करण्याचे संस्कार मुलांना आत्तापासूनच देणे अत्यावश्यक आहे.

७) देशभक्ती व देशप्रेम लहानपणापासूनच बालकांच्या मध्ये निर्माण करणे अत्यंत आवश्यक बाब आहे कारण पुढे जाऊन हेच देशाचे आदर्श नागरिक घडणार आहेत.

८) वर्गात शिकवत असताना असे निदर्शनास आले की, काही बालके शिवीगाळ करतात व अपशब्द उच्चारतात अशा बालकांना शाळेमध्ये संस्कार देणे खूपच गरजेचे आहे.

महत्व :-

बालकांच्या आयुष्याची पहिली सहा वर्ष ही अत्यंत महत्त्वाचे असतात. याच काळामध्ये त्यांच्या भावी जीवनाची पायाभरणी होते व शारीरिक, भाषिक, बोधात्मक, सामाजिक आणि भावनिक या क्षमतांचा विकास होत असतो. व्यक्तीच्या जीवनातील इतर कोणत्याही टप्प्यातील विकासाच्या गतीपेक्षा या सहा वर्षाच्या

कालावधीमध्ये मेंदूच्या विकासाची गती ही अधिक वेगवान असते मेंदूशास्त्रामधील संशोधनानुसार व्यक्तीच्या मेंदूचा ८५% पेक्षा जास्त विकास वयाच्या सहाव्या वर्षापर्यंत होतो. प्रारंभिक बाल्यावस्थेतील सुजाण संशोधनाचे महत्त्व मेंदू शास्त्राने अधोरेखित केले आहे. बालकांच्या जीवनातील सुरुवातीच्या वर्षांमध्ये सुजाण संगोपन मिळाल्यास त्याच्या मेंदूचा निकोप व चिरंतन विकास होतो असे अनेक संशोधनाच्या निष्कर्षातून सिद्ध झाले आहे. म्हणूनच बालकांच्या वर चांगले संस्कार करून त्यांना भावी आयुष्यामध्ये एक आदर्श नागरिक म्हणून ते समाजात व्यवहार करू शकतील अशा दृष्टिकोनातून शाळेमध्ये बालकांना संस्काराचे शिक्षण देणे खूपच महत्त्वाचे आहे असे मला वाटते.

अशाप्रकारे प्रारंभिक बाल विकास सुधारण्यासाठीचे प्रयत्न हा एक खर्च नाही तर ती एक गुंतवणूक आहे, दर्जेदार प्रारंभिक शिक्षणामधील गुंतवणूक ही राष्ट्राच्या दीर्घकालीन आर्थिक विकासाला चालना देते असे राज्य अभ्यासक्रम आराखडा 2023 पायाभूत स्तर यामध्ये नमूद केले आहे व ते शंभर टक्के बरोबर आहे असे मला वाटते.

सध्याची स्थिती पाहता असे लक्षात येते की, सध्याची पिढी ही धावपळीच्या युगात अडकली आहे त्यामुळे प्रत्येक जण फक्त स्वतःमध्ये गुंतलेला आहे इतर कोणाचीही या पिढीला पर्वा नाही बाहेरील लोकांचेच काय तर घरामध्ये आई-वडिलांची सुद्धा या पिढीला पर्वा नाही. आई-वडील हे देवा समान असतात. भारतीय या विचारसरणीला आत्ता तडा जात आहे म्हणूनच लहान वयापासूनच बालकांनी आपल्या आई-वडिलांवर प्रेम करावे हे संस्कार शाळेत देणे अत्यंत आवशक आहे त्याचबरोबर या बालकांच्या पालकांनी आपल्या आई-वडिलांना वेळ देणे व त्यांची काळजी घेणे हे ही महत्त्वाचे आहे कारण बालके पालकांचे अनुकरण करत असतात म्हणून आई-वडिलांची सेवा करणे हेच संस्कार बालक व पालकांवर व्हावेत हा या उपक्रमाचा महत्त्वाचा टप्पा आहे.

वेगळेपण :-

१)शून्य ते सहा वयोगटातील बालकाचा विचार जर आपण केला तर या वयातील बालके स्वतः जवळची कोणतीही वस्तू दुसऱ्याला देत नाहीत सर्व काही त्याला स्वतःलाच हवे असते आणि हे बालकाचे स्वभाव वैशिष्ट्य आहे दुसऱ्याला देण्याची भावना बालकांमध्ये निर्माण करण्यासाठी इतरांना मदत करणे हा उपक्रम शाळेमध्ये घेण्यात आला यामुळे गरजू लोकांना मदत करण्याची भावना बालकांच्या मनामध्ये निर्माण झाली म्हणजेच वर्गात एखाद्याकडे पेन्सिल नसेल तर पेन्सिल देणे किंवा एखाद्या बालकाने डबा आणला नसेल तर त्याला आपल्या डब्यातील खाऊ देणे इत्यादी .थोडक्यात, सांगायचे झाले तर दुसऱ्याला देण्याची भावना बालकांच्या मनामध्ये निर्माण झाली.

२) घर हेच एक मोठे विद्यापीठ आहे या विचाराने गृह विद्यापीठ नावाचा उपक्रम घेण्यात आला यामध्ये संस्कारांशी निगडित उपक्रम मुलांना घरी करण्यास देण्यात आले. यातील काही उपक्रम खालील प्रमाणे

१) रोज शुभंकरोती म्हणणे.

२) घरातील सर्व मोठ्यांशी आदराने वागणे .

३) अन्नाचा आदर करणे.

४) मोठ्यांनी सांगितलेली कामे ऐकणे.

५) घरातील कामांमध्ये आईला मदत करणे .

६) पाणी व वीज जपून वापरणे.

३) गांधी जयंती निमित्त स्वच्छता बांधवांचा बालक, पालक व शिक्षक यांच्या हस्ते सत्कार करण्यात आला.

४) चंद्रयान ३ यशस्वीरित्या चंद्रावर उतरले आपल्या देशासाठी ही खूपच अभिमानाची गोष्ट आहे हा देशाविषयीचा अभिमान बालकांच्या मनातही नेहमी असावा या उद्देशाने चंद्रयान ३ चे प्रक्षेपण प्रत्यक्ष उपक्रमातून बालकांसमोर सादर करण्यात आले व चंद्रयान विषयी माहिती बालकांना देण्यात आली.

५) शाळेमध्ये झाडांचा वाढदिवस साजरा करण्यात आला या दिवशी झाडांचे पूजन करून त्यांना हसरे मुखवटे लावण्यात आले व यानंतर बालकांना झाडाचे महत्व सांगण्यात आले.

६) रक्षाबंधन हा बहीण भावाचा सण आहे पण आम्ही यावर्षी शाळेमध्ये आपले रक्षण करणाऱ्या पोलिसांना राखी बांधली त्याचबरोबर आपल्या आरोग्याची काळजी घेऊन आपले रक्षण करणाऱ्या डॉक्टरांना राखी बांधली यावर्षीच्या रक्षाबंधनाचा सण आम्ही शाळेमध्ये पोलीस व डॉक्टर यांच्यासोबत साजरा केला यातून बालकांना डॉक्टर व पोलीस यांच्या विषयी आपुलकी वाटू लागली.

फायदे :-

१ शाळेतील संस्कारक्षम उपक्रमामुळे मुले घरी जाऊन रोज मोठ्यांना नमस्कार करू लागली त्यामुळे पालकांना आनंद झाला व मोठ्यांचा आदर करण्याची भावना बालकांच्या मनामध्ये रुजली.

२ घेतलेल्या उपक्रमाविषयी मुले घरी जाऊन सांगू लागली त्यामुळे पालकांना शाळेतील शिक्षणाबरोबरच संस्कारांचे महत्त्व पटले बालकांच्या मनात इतरांना मदत करण्याची भावना निर्माण झाली घरी जाऊन आपल्या बहिण भावांसोबत बालके खेळणी वाटून खेळू लागली.

३ पक्ष्यांना खाऊ देणे या उपक्रमामुळे पक्ष्यांविषयी व प्राण्यांविषयी बालकांच्या मनामध्ये प्रेम निर्माण झाले.

४ शून्य ते सहा वयोगटातील बालकांचे अनुकरण हा एक प्रिय गुणधर्म आहे त्यामुळे ते घेतलेले उपक्रमांचे अनुकरण करू लागले.

५ वाहतुकीचे नियम पाळणे या उपक्रमामुळे बालक पालकांना सिग्नल मोडण्यापासून थांबवत होते कारण शाळेमध्ये वाहतुकीचे नियम पाळणे या उपक्रमांतर्गत बालकांना थांबा, पुढे जा ,वाट पहा व झेब्रा क्रॉसिंग अशी चिन्हे शाळेमध्ये शिकवली होती.

नवोपक्रमाची उद्दिष्टे

१) देशाचा आदर्श नागरिक घडवणे.

२) शाळेतील बालकांना संस्कारक्षम बनवणे.

३) नेहमी खरे बोलण्याचे संस्कार देणे.

४) बालकांच्या मनात देण्याची भावना निर्माण करणे.

५) स्वावलंबी होण्याचे संस्कार करणे.

६) बालकांचा सामाजिक विकास करणे .

७) वृक्षांची काळजी घेण्याचे संस्कार करणे.

८) पालक व बालक यांच्यामध्ये देशभक्ती निर्माण करणे .

९) समाजात चांगले काम करणाऱ्या व्यक्तींचे आभार मानण्याचे संस्कार करणे.

१०) बालक व पालक यांच्या मनामध्ये देशाविषयी अभिमान निर्माण करणे.

११) आजचे बालक हे उद्याचे आदर्श नागरिक आहेत ही भावना पालकांच्या व अन्य शिक्षकांच्या मनात रुजवणे.

१२) प्रत्येक सामाजिक व सांस्कृतिक कार्यक्रमात बालकांचा सहभाग घेणे.

१३) वाहतुकीच्या नियमांची प्राथमिक ओळख करून देणे.

१४) जेवताना रोज भोजन मंत्र म्हणण्याचे संस्कार करणे.

१५) पक्ष्यांना रोज खाऊ देण्याचे संस्कार करणे .

१६) पाणी व वीज बचत करण्याचे संस्कार देणे.

१७) इतरांना मदत करण्याचे संस्कार देणे.

१८) आई-वडिलांविषयी बालकांच्या मनामध्ये प्रेम व आदर निर्माण करणे.

१९) अन्नमय कोश, प्राणमयकोश, मनोमयकोश,विज्ञानमयकोश व आनंदमयकोश या पंचकोशांचाविकास करणे.

नवोपक्रमाचे नियोजन

१५ जून २०२३ पासून ७ नोव्हेंबर २०२३ पर्यंत सद्यस्थितीत भारत केंद्रित आदर्श नागरिक घडवण्यासाठी संस्कारांची आवश्यकता आणि त्यासाठी शाळेचे योगदान हा नवोपक्रम घेण्यात आला या उपक्रमासाठी मोठ्या गटातील ५५ विद्यार्थ्यांची निवड करण्यात आली.

१) उपक्रमपूर्व स्थितीचे निरीक्षण :-

१) काही बालकांना शाळेविषयी आवड नव्हती.
२) काही बालके शिक्षकांशी आदराने बोलत नव्हती.
३) काही बालके शिवीगाळ करत होती.
४) काही बालकांना वस्तू न सांगता घरी घेऊन जाण्याची सवय होती.
५) काही पालकांना सिग्नल मोडताना स्वतः पाहिले होते.
६) प्रत्यक्ष पालक गृहभेटीदरम्यान घरचे वातावरण फारसे बरे नसल्याचे जाणवले.
७) नोकरीनिमित्त जे आई वडील बाहेर असतात अशा काही बालकांना टीव्ही व मोबाईल या गोष्टींचा आधीन गेल्याचे जाणवले.
८) काही पालकांचे आपल्या पाल्यांकडे लक्ष नसल्याचे जाणवले.
९) बालकांमध्ये एकाग्रता नव्हती.
१०) घरातील भांडणांविषयी काही बालके शाळेत चर्चा करत होती.
११)घरामध्ये साजरे होणारे सण समारंभ यातील कामांमध्ये बालकांचा सहभाग घेतला जात नसावा.
१२)खेळणीने खेळत असताना एकमेकांना देण्याची भावना काही बालकांमध्ये नव्हती.
१३) जेवणापूर्वी भोजन मंत्र बालकांना म्हणता येत नव्हते.
१४) स्वतःचे चप्पल व दप्तर व्यवस्थित ठेवता येत नव्हते.

२) संबंधीत व्यक्तीशी चर्चा :-

शिशु शिक्षण हा काही मनोरंजनाचा विषय नाही तसेच तो औपचारिक शिक्षणाचाही विषय नाही ते संस्काराचे क्षेत्र आहे. जीवन विकासाचा पाया आहे. संपूर्ण जीवनामध्ये हा महत्त्वाचा कालखंड आहे म्हणूनच या विषयाचा गांभीर्याने विचार केला पाहिजे व्यक्तित्व म्हणजे काय? व्यक्तिमत्व विकास काय आहे? विकासाची प्रक्रिया काय आहे? संस्कार कशाला म्हणतात? संस्कार कसे होतात? या सर्व बाबी खूपच महत्त्वाच्या आहेत आणि हे त्याचबरोबर बालकांमध्ये लहानपणापासूनच आदर्श नागरिकाचे सर्व गुण असणे अत्यंत आवश्यक आहे आणि म्हणूनच शाळेच्या मुख्याध्यापिका मा. सौ. स्वाती शिंदे मॅडम, शाळा व्यवस्थापन समितीचे अध्यक्ष मा.श्री. पांडूरंग धोंडपुडे सर, शाळेचे संचालक मा. श्री. प्रकाश गणपुले सर, मा .श्री. नरेंद्र कुलकर्णी सर, मा. श्री. पंकज मेहता सर शाळेच्या संचालिका मा.सौ.स्वाती कुलकर्णी मॅडम, मा. सौ. दिपाली फडके मॅडम त्याचबरोबर मा. श्री .राजेंद्र आलोणे सर, मा.श्री.महादेवराव जोगळेकर सर ,मा.श्री.डॉ.होसिंगसर यांच्याशी चर्चा करून शाळेमध्ये सद्यस्थितीत भारत केंद्रित आदर्श नागरिक घडवण्यासाठी संस्काराची आवश्यकता आणि त्यासाठी शाळेचे योगदान हा उपक्रम घेण्याचे ठरले व त्याप्रमाणे नियोजन करून उपक्रम घेण्यास सुरुवात केली.

३) तज्ञ मार्गदर्शन

सद्यस्थितीत भारत केंद्रित आदर्श नागरिक घडवण्यासाठी संस्कारांची अवश्यकता आणि त्यासाठी शाळेचे योगदान या नवोपक्रमासाठी सेवाभारतीचे अध्यक्ष मा.श्री.भगतरामजी छाबडा सर , मा. श्री. विनायकजी विठ्ठल गद्रे सर, मा. सौ. विनया विनायक गद्रे मॅडम, मा.श्री .प्रमोदजी मिराशी सर ,मा.श्री. पांडूरंगजी धोंडपुडे सर, मा. श्री. प्रकाशजी गणपुले सर , मा.श्री नरेंद्रजी कुलकर्णी सर, मा. श्री .पंकजजी मेहता सर व मा. श्री राजेंद्रजी अलोणे सर यांचे उत्तम असे मार्गदर्शन लाभले.

४) आवश्यक साधनांचा विचार :-

1) सद्यस्थितीत भारत केंद्रित आदर्श नागरिक घडवण्यासाठी संस्कारांची आवश्यकता व त्यासाठी शाळेचे योगदान या उपक्रमाचे नियोजन केले.

2) उपक्रमांमध्ये घेणाऱ्या उपक्रमांची यादी तयार केली.

3) उपक्रमासाठी मोठ्या गटाची निवड केली.

4) शाळेच्या संचालकांशी उपक्रमांविषयी चर्चा केली.

५) संस्काराचे महत्त्व पटवून देण्यासाठी पालक सभा घेण्यात आल्या.

6) उपक्रमासाठी लागणाऱ्या व्यक्तींची निवड करण्यात आली.

५) कार्यवाहीचे टप्पे :-

जून २०२३

अ.क्र.	दिनांक	उपक्रम
१	१५ जून ते २४ जून	बालकांचे निरिक्षण
२	२६ जून ते ३० जून	प्रत्यक्ष गृहभेटी

जुलै २०२३

अ.क्र.	दिनांक	उपक्रम	झालेले संस्कार
१	०१/०७/२०२३	आमचा गणू गोष्ट सांगणे.	स्वच्छतेचे संस्कार झाले, नीटनेटकेपणा मूल्य रुजले.
२	०३/०७/२०२३	स्वत:ची ओळख सांगणे.	स्वत:चे नाव सांगण्याचे संस्कार झाले, भाषिक विकास झाला.
३	०५/०७/२०२३	बी रूजवणे व झाडांचा वाढदिवस करणे.	मातीशी नाते जोडले, शेतकऱ्याविषयी माहिती मिळाली,शारीरिक विकास झाला,अन्नमय कोशाचा विकास झाला.
४	०८/०७/२०२३	शुभंकरोती पठन.	एकाग्रतेचे संस्कार झाले.
५	१०/०७/२०२३	मातृपूजन .	आईवर प्रेम करण्याचे संस्कार झाले.

६	१४/०७/२०२३	ॐ उच्चारण व मौन.	एकाग्रतेचे संस्कार झाले, प्राणमय कोशाचा विकास झाला.
७	१८/०७/२०२३	योगासने.	पंचकोशांचा विकास झाला, उत्तम आरोग्याचे संस्कार झाली.
८	२०/०७/२०२३	रांगेत उभे राहणे.	शिस्तीचे पालन करणे, सुचना पाळणे.
९	२२/०७/२०२३	भोजनमंत्र पठन .	अन्नाविषयी आदर भावना निर्माण झाली.
१०	२४/०७/२०२३	वनसंवर्धन दिन.	झाडांविषयी आपुलकी निर्माण झाली.
११	२७/०७/२०२३	वर्गात ओळीत बसणे.	शिस्तीचे पालन करणे.
१२	३०/०७/२०२३	मोठ्या व्यक्तींचे आदर (गोष्ट)	मोठ्या व्यक्तींचे आदर करावे संस्कार झाले.

ऑगस्ट २०२३

अ.क्र.	दिनांक	उपक्रम	झालेले संस्कार
१	०३/०८/२०२३	पाणी वाचवा (माहिती देणे).	पाण्याचे महत्व समजले
२	०७/०८/२०२३	पालक सभा.	बालकांवर होणाऱ्या संस्काराचे महत्त्व पालकांना पटले .
३	१०/०८/२०२३	देशभक्तीपर घोषणा.	देशाविषयी अभिमान निर्माण झाले, भाषिक विकस झाला.
४	११/०८/२०२३	समुहगीत गायन.	गायन कला प्राप्त झाले, एकत्रित गायनाचे संस्कार झाले, सामाजिक विकास झाला, भाषिक विकास झाला.
५	१२/०८/२०२३	नेत्यांची ओळख (विद्यार्थी वेशभूषा)	थोर नेत्यांची ओळख झाली.
६	१५/०८/२०२३	१५ ऑगस्ट मनोगत.	स्वातंत्र्य दिनाविषयी माहिती झाली व देशभक्ती निर्माण झाली.
७	१८/०८/२०२३	इतरांना मदत करणे(नाट्टीकरण).	मदत करण्याचे संस्कार झाला, सामाजिक विकास झाला, पंचकोशाचा विकास झाला.
८	१९/०८/२०२३	वाहतूकीच्या नियमांचे ओळख.	वाहतूकीच्या नियमांची प्राथमिक ओळख झाली व वाहतूकीचे नियम पाळण्याचे संस्कार झाले.
९	२२/०८/२०२३	बागेची स्वच्छता.	स्वच्छतेचे संसंस्कार झाले, पंचकोशांचा विकास झाला, शारीरिक विकास झाला.
१०	२६/०८/२०२३	चंद्रयान ३ प्रात्यक्षिक.	देशाविषयी अभिमान निर्माण झाले, देशभक्ती निर्माण झाले.
११	३१/०८/२०२३	रक्षाबंधन.	समाजात चांगले काम करणाऱ्या व्यक्तींविषयी आदर व आपलेपणा व्यक्त करण्याचे संस्कार झाले.

सप्टेंबर २०२३

अ.क्र.	दिनांक	उपक्रम	झालेले संस्कार
१	०१/०९/२०२३	गणपती आरती गायन (दररोज घेण्यात आले)	आरती एकत्रित म्हणण्याचे कोशल्य प्राप्त झाले. नवीन शब्दांची ओळख झाली .
२	०३/०९/२०२३	गणपती स्तोत्र पठण (दररोज घेण्यात आले)	भाषिक विकास झाला, गणपती बाप्पाच्या अनेक नावांची ओळख झाली.
३	०४/०९/२०२३	फुलांचे हार करणे.	फुलांची ओळख झाली, डोळ्यांच्या व हातांच्या क्षमतांचा विकास झाला, एकत्रित काम करण्याचे संस्कार झाले.
४	०५/०९/२०२३	शिक्षकदिन.	नेतृत्व गुण प्राप्त झाले.
५	०८/०९/२०२३	दुर्वा निवडणे.	नेत्र व हस्त समन्वय झाले, सणांच्या तयारीचे संस्कार झाले, समूह भावना वाढीस लागली.
६	०९/०९/२०२३	मोदक करणे.	हातांच्या क्षमतांचा विकास झाला, पौष्टीक खाद्य पदार्थाचे व त्या चवीची ओळख झाली.
७	१२/०९/२०२३	गणपतीची सजावट करणे.	कल्पनाशक्तीचा विस्तार झाला, कामात गुंतण्याचे संस्कार झाले.
८	१५/०९/२०२३	गणपती बापाची गोष्ट सांगणे.	गणपती बापा विषयी माहिती झाली, ऐकण्याची क्षमता विकसित झाली.
९	१८/०९/२०२३	गणेशोत्सव साजरा करणे.	भारतीय सण साजरे करण्याचे संस्कार झाले.
१०	२५/०९/२०२३	पसायदान पठन (दररोज घेण्यात आले)	भाषिक विकास झाला, एकाग्रता वाढली, बसण्याची क्षमता प्रांत झाली.

ऑक्टोबर २०२३

अ.क्र.	दिनांक	उपक्रम	झालेले संस्कार
१	०३/१०/२०२३	स्वच्छता बांधवांचा सत्कार करणे.	चांगले काम करणाऱ्याविषयी कृतज्ञता व्यक्त करण्याचे संस्कार झाले, सामाजिक विकास झाला.
२	०४/०५/२०२३	स्वदेशी वस्तूंची खरेदी (पालकांसाठी उपक्रम)	देशाविषयी प्रेम व आपुलकीची भावना निर्माण झाली, सामाजिक विकास झाला.
३	०५/१०/२०२३	खादी कपडे परिधान पालक व बालकांसाठी उपक्रम.	सुती कपडयांचे फायदे पालकांना समजले.
४	०६/१०/२०२३	प्लॅस्टीक वापर टाळणे पालकांसाठी उपक्रम.	प्रदुषण कमी करण्याचे संस्कार झाले, प्लॅस्टीकचे नुकसान पालकांच्या लक्षात आले.

५	०९/१०/२०२३	टपाल दिन.	पोस्ट व पोस्टमनची ओळख झाली, आनंदमय कोशाचा विकास झाला.
६	१२/१०/२०२३	पक्ष्यांना खाऊ देणे.	पक्ष्यांनविषयी बालकांच्या मनात आत्मियता निर्माण झाली.
७	१६/१०/२०२३	सार्वजनिक वस्तूंची काळजी घेणे.	सार्वजनिक वस्तूंची काळजी घेण्याचे संस्कार झाले.
८	१९/१०/२०२३	वीज वाचवणे.	वीज वाचवण्याचे संस्कार झाले, बचतीचे संस्कार झाले.
९	२३/१०/२०२३	स्वावलंबी होणे.	स्वतःचे काम स्वतः करण्याचे संस्कार झाले.
१०	२४/१०/२०२३	वाती वळणे.	हातांच्या क्षामतांचा विकास झाला, डोळ्यांच्या क्षमतांचा विकास झाला, पंचकोशांचा विकास झाला, दिवाळी सणात सहभागी होण्याचे संस्कार झाले.
११	२६/१०/२०२३	तोरण करणे.	ज्ञानेंद्रियांचा विकास झाला, पंचकोशांचा विकास झाला, एकत्र काम करण्याचे संस्कार झाले.
१२	२८/१०/२०२३	रांगोळी काढणे.	रंगाची ओळख, भारतीय संस्कारांची ओळख.
१३	३०/१०/२०२३	झेंडा बनविणे.	झेंडा बनविण्याचे कौशल्य प्राप्त झाले. झेंड्याविषयी मनात अभिमान निर्माण झाला.
१४	०७/११/२०२३	दिवाळी सण साजरा.	भारतीय संस्कृतीतील सर्वात मोठा व लोकप्रिय सण एकत्र व आनंदात साजरा करण्याचे संस्कार झाले.

६) नवोपक्रमाची प्रत्यक्ष कार्यवाही

आदर्श नागरिक हा आपल्या समाजाची शोभा आणि आधार आहेत त्यांच्यात अनेक गुण असतात म्हणूनच त्यांचे जीवन आणि आचरण अनुकरणीय मानले जाते. त्यांचा सर्वांनाच अभिमान वाटतो आदर्श नागरिक देशाला शक्ती संपन्न ,सुखी, शांत आणि संघटित बनवतात .महात्मा गांधी, पंडित जवाहरलाल नेहरू, नेताजी सुभाषचंद्र बोस, लाला लजपतराय ,भगतसिंग इत्यादी देशाचे खरे आदर्श नागरिक होते त्यांनी देशासाठी आपले प्राणही अर्पण केले .आज त्यांच्यामुळेच आपण स्वतंत्र आहोत .एक आदर्श नागरिक स्वेच्छेने शिस्तीचे पालन करतो ,कायदे पाळतो ,देशाला हानी पोहोचेल असे कोणतेही काम करत नाही ते इतरांना मदत करतात ज्यामुळे समाज आणखीन चांगला सुसंस्कृत ,समृद्ध आणि सुखी बनू शकतो हेच सर्व गुण बालकांमध्ये यावेत व ते देशाचे आदर्श नागरिक घडावेत म्हणून शाळेमध्ये सद्यस्थितीत भारत केंद्रेत आदर्श नागरिक घडवण्यासाठी संस्कारांची आवश्यकता आणि त्यासाठी शाळेचे योगदान हे उपक्रम घेण्यात आले त्यातील काही उपक्रमांचे थोडक्यात अहवाल पुढील प्रमाणे,

- **सेवा भारती संचालित माधव शिशु मंदिर मध्ये मदत करणे हा उपक्रम घेण्यात आले.**

मदत करणे या उपक्रमांतर्गत बालकांकडून एक छोटेसे सादरीकरण करून घेण्यात आले या नाटकामध्ये एक आजीबाई रस्त्यावरून चालत असते खूप उन्हामुळे तिला चक्कर येते आजीबाईंना चक्कर येते त्याच वेळेत काही मुले तिथे खेळत असतात ते पाहून सर्व मुले आजीबाईंकडे मदतीसाठी धावून जातात व त्यांची काळजीपूर्वक चौकशी करून त्यांना मदत करतात हा उपक्रम घेण्याचा मुख्य उद्देश म्हणजे आज काल धावपळीच्या जीवनामध्ये वृद्ध लोकांकडे फारसे कोणाचेही लक्ष नाही त्याचबरोबर गरजू लोकांना मदत करण्याची भावना लोकांमधून कमी होत आहे अजून काही काळ जर असेच सुरू राहिले तर येणाऱ्या भावी पिढीला याचे दुष्परिणाम भोगावे लागतील म्हणून लहान वयापासूनच मदत करण्याची भावना बालकांमध्ये निर्माण व्हावी या दृष्टीने शाळेमध्ये हा उपक्रम राबवण्यात आला उपक्रम प्रमुख म्हणून अस्मिता ठिकणे यांनी काम पाहिले तसेच राधा जाधव, निलम मुसळे, शुभदा पवार, व रेश्मा शिंदे यांचे सहकार्य लाभले.

लिंक :- https://youtu.be/U0BQmJX0fgw?si=GF9YWncWX2IIcNfu

- **सेवाभारती संचलित माधव शिशु मंदिर, इचलकरंजी मध्ये चंद्रयान 3 उपक्रम घेण्यात आले.**

23 ऑगस्ट 2023 रोजी भारतीय अवकाश संस्था (इस्रो) ने चंद्रयान 3 मोहीम यशस्वीपणे पार पाडले. या मोहिमेमुळे भारत चंद्राच्या दक्षिण ध्रुवावर उतरणारा पहिला देश म्हणून ओळखला जाऊ लागला . चंद्रयान 3 ही भारताची तिसरी चंद्र मोहीम असून या मोहिमेचे उद्दिष्ट चंद्राच्या दक्षिण ध्रुवावर लँडिंग करणे , प्रज्ञान रोवरचा वापर करून चंद्राच्या पृष्ठभागाचा शोध घेणे आणि चंद्राच्या पृष्ठभागावरील पाणी व हवेच्या उपस्थितीचा शोध घेणे हे होते या मोहिमेमुळे भारताने अंतराळ संशोधनातील आपल्या कौशल्याची आणि क्षमतांची पुन्हा एकदा सिद्धता केली यामुळे भारताला अंतराळ संशोधनातील एक आघाडीचा देश म्हणून ओळखले जाऊ लागले आहे.

आपल्या भारत देशाच्या या यशाचा अभिमान सर्वच भारतीयांना असायला हवे म्हणून शाळेमध्ये चंद्रयान 3 मोहिमेचे प्रात्यक्षिक चंद्रयानाची प्रतिकृती तयार करून घेण्यात आले या उपक्रमामुळे विद्यार्थ्यांमध्ये वैज्ञानिक दृष्टिकोन जागृत झाले त्याचबरोबर बालवयापासूनच देशभक्ती ही जागृत झाली.

या उपक्रमासाठी चंद्रयानाची प्रतिकृती सौ राधा मारुती जाधव यांनी बनवली. व उपक्रम प्रमुख म्हणून अस्मिता ठिकणे यांनी काम पाहिले मुख्याध्यापकांचे मार्गदर्शन व शिक्षकांच्या सहकार्याने चंद्रयान 3 हे उपक्रम यशस्वीरित्या पार पडले.

लिंक :- https://youtu.be/Wykx0z0z0qQ?si=Uf0B0lm0dcdY_eBP

- **सेवा भारती संचालित माधव शिशु मंदिर मध्ये रक्षाबंधन हा सण मोठा उत्साहात संपन्न.**

रक्षाबंधन हा भारतातील एक लोकप्रिय सण आहे. हा सण श्रावण महिन्यातील पौर्णिमेला साजरा केला जातो. या सणाला रक्षाबंधन किंवा नारळी पौर्णिमा असेही म्हणतात. रक्षाबंधन हा बहीण भावाच्या पवित्र बंधनाचा सण आहे. रक्षा म्हणजे रक्षण आणि बंधन म्हणजे धागा अर्थात रक्षणाचा पवित्र धागा म्हणजे रक्षाबंधन

ज्याप्रमाणे भाऊ आपला बहिणीचे रक्षण करतो त्याचप्रमाणे समाजामध्ये आपल्या सर्वांचे रक्षण करणारे डॉक्टर आहेत, पोलीस आहेत, सामाजिक कार्यकर्ते आहेत,यांच्या विषयी प्रेम व आपुलकी व्यक्त

करण्यासाठी आम्ही सेवा भारती संचलित माधव शिशु मंदिर मध्ये यांच्यासोबत रक्षाबंधन हा सण साजरा केला. आम्ही शाळेमध्ये डॉक्टर व पोलीस यांना रक्षाबंधन कार्यक्रमासाठी आमंत्रित केले व सर्व विद्यार्थ्यांना यांच्या कार्याविषयी माहिती सांगितली व त्यानंतर डॉक्टर व पोलीस यांना राखी बांधून रक्षाबंधनाचा सण साजरा केला. यामुळे पोलीस व डॉक्टर यांच्याकडे पाहण्याचा मुलांचा दृष्टिकोन बदलला पूर्वी मुले पोलीस व डॉक्टर यांना घाबरत होते पण रक्षाबंधनानंतर त्यांच्या हे लक्षात आले की पोलीस व डॉक्टर हे आपल्या रक्षणासाठी आहेत . त्यांना घाबरायचे नसते पोलीस व डॉक्टर हेही आपले मित्र आहेत.

- **सेवा भारती संचालित माधव शिशु मंदिर मध्ये गणेशोत्सव मोठ्या उत्साहात संपन्न.**

गणेशोत्सव भारतातील एक लोकप्रिय सण आहे हा उत्सव गणपतीचा जन्मदिवस म्हणून सर्वत्र मोठ्याउत्साहाने व आनंदाने साजरा केला जातो. गणेशोत्सवाची सुरुवात गणेश चतुर्थीने होते या दिवशी घरी किंवा सार्वजनिक ठिकाणी गणपतीच्या मूर्तीची स्थापना केली जाते. गणेश चतुर्थीला सर्वत्र भक्तिमय वातावरण असते. गणेश चतुर्थीच्या सणाला कोणतेही जात ,धर्म, पंथ असा भेदभाव न करता भारतातील सर्व लोक एकत्र येतात व हा उत्सव साजरा करतात म्हणून लहान वयापासूनच बालकांच्यावर एकत्र राहण्याचे व समाजामध्ये सुसंस्कृतपणे वागण्याचे संस्कार व्हावेत या दृष्टिकोनातून शाळेमध्ये गणेशोत्सव मोठ्या उत्साहामध्ये साजरा करण्यात आला .

गणेशोत्सव कार्यक्रमांतर्गत मुलांकडून फुलांच्या माळा तयार करणे हा उपक्रम घेण्यात आला यातून बालकांचे हस्त नेत्र समन्वय साधले गेले त्यांच्या कल्पनाशक्तीला वाव मिळाला त्यानंतर दुर्वा निवडणे हा उपक्रम घेण्यात आला या उपक्रमातून बालकांना दुर्वा कसे निवडावे हे समजले. त्याचबरोबर त्यांचे हस्त नेत्र समन्वय साधले गेले त्यानंतर मोदक करणे हा उपक्रम घेण्यात आला. *मोदक करणे हा उपक्रम वेगळ्या पद्धतीने घेण्यात आला म्हणजेच मोदकासाठी राळ्याचे पीठ, गुळ , वेलदोडे, दूध व शेंगदाणे इत्यादी पौष्टिक साहित्य वापरले व पौष्टिक मोदक बालकांनी स्वतः बनवले व स्वतः खाल्ले. स्वतः बनवून खाण्याचा एक अनोखा आनंद बालकांना यातून मिळाला* . हे सर्व बनवून झाल्यानंतर गणपतीची सजावट बालकांकडून करून घेण्यात आली .गणपतीच्या आरतीचे पाठांतर ही सर्व मुलांकडून करून घेण्यात आले .ही सर्व तयारी मुलांकडून करून घेतल्यानंतर 18 सप्टेंबर 2023 रोजी शाळेमध्ये भारतीय परंपरेनुसार गणेशोत्सव साजरा करण्यात आला यामध्ये माती पासून बनवलेली गणेशाची मूर्ती स्थापन केली त्याचबरोबर भजन व वाद्यांच्या गजरात गणेशाचे आगमन शाळेमध्ये करण्यात आले त्यानंतर शाळेतील झाडांचे पूजन करून गौरी पूजन करण्यात आले सर्व मुलींनी गौरीचे खेळ खेळले यातून मुलींचा भरपूर शारीरिक विकास झाला व भारतीय संस्कृतीनुसार गौरीच्या खेळांची ओळख झाली अशा पद्धतीने शाळेमध्ये गणेशोत्सव साजरा करण्यात आला

19 सप्टेंबर 2023 पासून गणेश उत्सवाची सुरुवात होणार आहे तरी ,मुलांनी ही सर्व कामे स्वतःच्या घरीं करावे , गणेशोत्सवासाठी आईला मदत करावे व घरातील सणांमध्ये बालकांचा सहभाग असावा . हा या उपक्रमाचा मुख्य उद्देश होता.

उपक्रम प्रमुख म्हणून सौ. अस्मिता ठिकणे यांनी काम पाहिले त्याचबरोबर राधा जाधव ,निलम मुसळे शुभदा पोवार ,रेश्मा शिंदे या सर्वांचे सहकार्य लाभले व उपक्रम यशस्वीपणे पार पडला.

लिंक :- https://youtu.be/-NeZAIn५KIg?si=jXQSVot2ia2cmvIY

- **सेवा भारती संचलित माधव शिशुमंदिर , इचलकरंजी मध्ये स्वच्छता दिन उत्साहात संपन्न.**

सेवा भारती संचलित माधव शिशु मंदिर मध्ये आज मंगळवार दिनांक 3 ऑक्टोंबर 2023 रोजी स्वच्छता दिन साजरा करण्यात आला.

स्वच्छता हा आपल्या जीवनाचा एक महत्त्वाचा भाग आहे .स्वच्छता म्हणजे आपले शरीर ,मन व परिसर स्वच्छ ठेवणे .स्वच्छता ही एक चांगली सवय आहे जी आपल्या जीवनाची गुणवत्ता वाढवते. आपल्यासाठी पाणी व अन्न जसे महत्त्वाचे आहे तशी स्वच्छता महत्त्वाची आहे .असे म्हणतात की, जिथे स्वच्छता नांदते ,तेथे देवही नांदतो.म्हणूनचआपणआपल्या शाळेच्या वतीने स्वच्छता बांधवांचे खूप खूप आभार मानण्यासाठी त्यांच्या सत्काराचे कार्यक्रम आयोजित केले. या कार्यक्रम प्रसंगी स्वच्छता बांधवांचे मुकादम मा.श्री .प्रकाश गायकवाड यांचे शाळेचे व्यवस्थापन समितीचे अध्यक्ष मा श्री पांडूरंग धोंडपुडे सर यांच्या हस्ते पुष्पगुच्छ देऊन व शाळेचे संचालक मा श्री प्रकाश गणपुले सर यांच्या हस्ते भेटवस्तू देऊन सत्कार करण्यात आला त्याचबरोबर मुख्याध्यापिका मा.सौ स्वाती शिंदे मॅडम यांच्या हस्ते स्वच्छता भगिनींना भेटवस्तू देऊन त्यांचे सत्कार करण्यात आले त्याचबरोबर त्यांच्या या स्वच्छता कामाबद्दल विभाग प्रमुख सौ ठिकणे मॅडम यांनी आभार मानले .

आपल्या आजूबाजूला समाजामध्ये अनेक लोक चांगले काम करतात ज्यामुळे समाजाची व देशाची सेवा होते अशा सर्व लोकांचे आभार मानण्याची भावना लहानपणापासूनच मुलांच्या मनात निर्माण करणे हा या कार्यक्रमाचा मुख्य हेतू होता. कार्यक्रम प्रमुख म्हणून सौ. अस्मिता ठिकणे मॅडम यांनी काम पाहिले . राधा जाधव मॅडम निलम मुसळे मॅडम ,शुभदा पोवार मॅडम व रेश्माशिंदे मॅडम यांच्या सहकार्याने कार्यक्रम उत्तम रीतीने पार पडला.

लिंक :- https://youtu.be/bghTm038U3o?si=6ZAiPiXQQyZWJ7UM

https://youtu.be/dcybFts2YpM?si=hHVfk61i१४7mVkh1

- **सेवा भारती संचालित माधव शिशु मंदिर मध्ये टपाल दिन उत्साहात संपन्न.**

ज्याप्रमाणे सफाई कामगार, पेपरवाला, दूधवाला आपली कामे नियमित करतो त्याचप्रमाणे पोस्टमन ही समाजामध्ये जनसेवकाची भूमिका बजावतो .पोस्टमन घरोघरी जाऊन मनीऑर्डर, पत्र ,पार्सल, रजिस्टर कार्ड वाटप करतो पोस्टमन हा डाक व तार विभागातील एक सरकारी कर्मचारी आहे. त्याचे काम खूपच महत्त्वाचे असते. एक कर्तव्य तत्पर पोस्टमन प्रत्येक पत्र त्याच्या पत्त्यावर घरी नेऊन देतो नूतन वर्ष व परीक्षेच्या निकालासाठी तर सर्वजण पोस्टमनची वाट पाहत असतात .सीमेवर रक्षण करणाऱ्या सैनिकांसाठी तर पोस्टमन हा देवदूतच असतो अशा या पोस्टमनची ओळख बालकांना व्हावी म्हणून पोस्ट व पोस्टमनची ओळख हे एक कृतीयुक्त नाट्यीकरण बालकांकडून करून घेण्यात आले व टपाल दिन शाळेमध्ये साजरा करण्यात आला.

लिंक :- https://youtu.be/Mjt7sazd-jw?si=9nbWwjk2FOCpe6wi

- **सेवा भारती संचालित माधव विद्यामंदिर मध्ये दिवाळी हा सण उत्साहात साजरा करण्यात आला.**

मंगळवार दिनांक 7 नोव्हेंबर 2023 रोजी माधव विद्यामंदिर मध्ये दिवाळी हा सण मोठ्या उत्साहात साजरा करण्यात आला. दिवाळी हा भारतीय संस्कृतीतील सर्वात मोठा सण आहे. दिवाळी या सणाला दीपावली असेही म्हणतात हा सण दरवर्षी ऑक्टोबर किंवा नोव्हेंबर महिन्यात साजरा केला जातो दिवाळी हा सण प्रकाशाचा आहे दिवाळीला सर्वत्र आनंदाचे आणि उत्साहाचे वातावरण असते. दिवाळी सणाची सुरुवात धनत्रयोदशीपासून भाऊबीज पर्यंत पाच दिवस असते. शाळेमध्ये वसुबारस, धन्वंतरी पूजन ,लक्ष्मीपूजन, पाडवा व भाऊबीज हे पाचही दिवस साजरे करण्यात आले.

त्याचबरोबर या सणासाठी बालवाडीच्या विद्यार्थ्यांनी वाती बनवल्या, रांगोळी काढण्यात आली पणत्या लावण्यात आल्या, गाय वासरू पूजन करण्यात आले त्याचबरोबर किल्ल्यांची पाहणी करण्यात आली. पहिली व दुसरीच्या विद्यार्थ्यांनी पणती रंगवले इयत्ता तिसरी व चौथीच्या विद्यार्थ्यांनी आकाश कंदील बनवले व इयत्ता तिसरी ते दहावी पर्यंतच्या सर्व विद्यार्थ्यांनी खूप सुंदर असे किल्ले बनवले. या कार्यक्रमासाठी प्रमुख मान्यवर म्हणून मा. श्री. धनाजी भाटले व मा. सौ. विजया भाटले हे उपस्थित होते त्याचबरोबर मा. श्री धोंडपुडेसर मा. श्री. गणपुले सर ,मा. श्री .कुलकर्णी सर उपस्थित होते या कार्यक्रमाचे प्रमुख म्हणून सौ. अस्मिता ठिकणे, सौ. सुजाता साळवी व कुमारी संगिता पोवार यांनी काम पाहिले शाळेच्या मुख्याध्यापिका मा. सौ. स्वाती शिंदे मॅडम यांच्या मार्गदर्शनाने आणि सर्व शिक्षकांच्या सहकार्याने हा कार्यक्रम उत्तम रीतीने पार पडला.

लिंक :- https://youtu.be/Q-YhsKpxZDQ?si=Bjohe6wswygPfg7k

७) उपक्रमोत्तर स्थितीचे निरीक्षण :-

उपक्रम राबवल्यानंतर पुढील प्रमाणे परिणाम दिसून आले.

1) बालकांच्या मनात शाळेविषयी आवड निर्माण झाली.

2) बालके एकमेकांची काळजी घेऊ लागली.

3) बालके न सांगता शाळेचा परिसर स्वच्छ करू लागली.

४) बालके रोज स्वतःचे चप्पल ओळीत ठेवू लागले

५) बालके रोज जेवणापूर्वी भोजन मंत्र म्हणू लागली.

६) बालके एकमेकांसोबत खेळू लागली.

७)बालकांना स्वतःची वस्तू दुसऱ्याला देण्याची सवय लागली .

८)बालके स्वतःच्या बाटलीतील पाणी पिऊन झाल्यानंतर झाडाला घालू लागली

९)बालके नळ सुरु असताना स्वतः बंद करू लागली.

१०)एकमेकांसोबत खेळायला बालकांना आवडू लागले.

११) एकमेकांना मदत करणे नाटकांतर्गत आजीबाईचे सादरीकरण बालकांना खूप आवडले.

८) उपक्रमासाठी इतरांची मदत :-

सद्यस्थितीत भारत केंद्रीत आदर्श नागरिक घडवण्यासाठी संस्कारांची आवश्यकता आणि त्यासाठी शाळेचे योगदान हा उपक्रम यशस्वीरित्या पूर्ण करण्यासाठी मला श्री. अभिजीत भरत गिरमल यांची तांत्रिक कार्यात खूप मोठी मदत झाली. त्याचबरोबर माझ्या शाळेच्या सहाय्यक शिक्षिका सौ. राधा जाधव ,सौ.निलम मुसळे, सौ. शुभदा पोवार ,सौ.रेश्मा शिंदे यांची ही खूप मोठी मदत झाली.

९) उपक्रमासाठी सादर करावयाचे पुरावे

१) मुख्याधापिका अभिप्राय

२) समन्वयक अभिप्राय

३) पालक अभिप्राय.

४) उपक्रमाचे फोटो.

५) उपक्रमाचे व्हिडिओ.

६) सर्व उपक्रमांचे स्वतंत्र अहवाल

७) बालकांचे मुल्यांकन

८) बालकांचे प्रगती पत्रक

पुरावा क्र.१:- मुख्याध्यापिका अभिप्राय.

अभिप्राय

नमस्कार, मी सौ. स्वाती दादासो शिंदे - मुख्याध्यापिका, माधव विद्या मंदिर, इचलकरंजी.

शिक्षण ही जीवनातील एक मौल्यवान भेट आहे. आणि संस्कार हे जीवनाचे सार आहे. या दोन्ही संपत्ती पुढे बाकी सर्व संपत्ती व्यर्थ आहे.

पण सद्यस्थितीमध्ये विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत, परंतु प्रसारमाध्यमे, मोबाईल, टीव्ही या घटकांच्या प्रभावामुळे संस्कार लोप पावत आहेत. त्यामुळे संस्कारांची शिदोरी विद्यार्थ्यांना देणे, तसेच त्यांना सुशिक्षित आणि सुसंस्कारित करणे ही काळाची गरज बनली आहे. लहान वयातच बालकांवर झालेले सुसंस्कार हे कायमस्वरूपी राहतात.

माझ्या सहकारी शिक्षिका सौ. अस्मिता ठिकणे यांनी नवोपक्रमासाठी "सद्यस्थितीत भारतकेंद्रित आदर्श नागरिक घडविण्यासाठी संस्कारांची आवश्यकता आणि त्यासाठी शाळेचे योगदान" या विषयाची केलेली निवड अत्यंत योग्य व समर्पक आहे. त्यासाठी संस्कारविषयक अनेक उपक्रम राबवले आहेत. आणि त्याद्वारे विद्यार्थ्यांमध्ये महत्त्वपूर्ण बदल झालेला दिसून येत आहे. पालकही समाधानी आहेत.

सौ. अस्मिता ठिकणे यांच्या या नवोपक्रमास व पुढील वाटचालीस खूप खूप शुभेच्छा!

मुख्याध्यापिका,
माधव विद्यामंदिर,
इचलकरंजी.

पुरावा क्र.२:- समन्वयक अभिप्राय

माधव विद्या मंदिर आणि त्याच्यासोबत असणारा जिव्हाळा अंतर्मनात सदैव घट्ट नात्यांची न-तुटणारी वीण गुंफले गेलेली आहे. संस्कारक्षम विद्यार्थी घडवणारी समृध्द शाळा आणि या शाळेतील विद्यार्थ्यांना आपल्या पोटच्या मुलांसारखीच प्रेम करत घडवत असतात याचा अनुभव अनेक पालकांना,सामाजिक संस्थांना आणि शैक्षणिक प्रवाहात काम करत आमच्यासारख्या कार्यकर्त्यांना आहे. मी कायमच माधव विद्या मंदिर मधील राबवत असणाऱ्या वेगवेगळे विद्यार्थ्यांच्यसाठी शैक्षणिक उपक्रम पाहत असते,माहिती घेत असते. परवा अस्मितातार्इंनी विद्यार्थ्यांच्यासाठी असाच एक उपक्रम राबवत असतानाचा चित्रफीत पहिली यामध्ये फुलांचे हार बनवणे,मोदक बनवणे आणि त्याच बरोबर वृद्ध महिलेला मदत करण्याच्या भावनेतून विद्यार्थ्यांनी तयार केलेले छोटासा प्रयत्न अतिशय मनमोहून घेतला.तसेच स्वछता दूतांचा केलेला सन्मान. हा अनुभव खरंच खूप स्तुत्यदायी आहे. सामाजिक जाणिवा,आपली संस्कृती, संस्कार अशा शिक्षणामुळेच अजून टिकून आहेत.बालमनावर केलेले संस्कार हे उद्याच्या सामाजिक परिस्थितीचे अवलोकन आहे.

सद्या सर्वच स्तरावर शैक्षणिक क्षेत्रातील वाढती व्यावसायिकीकरण यामुळे उत्तम् शिक्षण, दर्जेदार शिक्षण, संस्कारक्षम विद्यार्थ्यांना घडवणारी शाळा हे चित्र दुरापास्त होत चालली आहे. शैक्षणिक क्षेत्रात सामाजिक जाणिवेतून मी स्वतः काम करत असताना सद्या असणारी शिक्षकांची शिक्षणासाठी आणि विद्यार्थ्यांच्यासाठी असणारी रुची याबद्दल न-बोललेलं बरं असंही वाटतं. परंतु माधव विद्या मंदिर आणि येथील शिक्षक याच्याबद्दल असणारी ही सारी गणितं चुकीची आणि फोल ठरतात.

चांगल्या शिक्षणाने,संस्काराने फक्त कर्तव्यदक्ष नागरिक तयार होत नाहीत तर समृद्ध आणि बलशाली राष्ट्र उभं राहतं आणि हीच तर काळाची गरज आहे. त्याची बीज ही देशाच्या अंतर्गत असणाऱ्या शैक्षणिक समृध्दते मध्ये आहे. माधव विद्या मंदिरात नेमकं हेच घडताना दिसतं. कारण जे उपक्रम राबवले जात आहेत त्या मधून विद्यार्थ्यांना फक्त पुस्तकी किडा न-बनवता व्यावहारिक अनुभव मिळतो,आपल्या समाजाप्रती आपले कर्तव्य,सामाजिक जाणिवा आणि संस्कार या सगळ्यांचा अनुभव आणि कृतीतून शिक्षण मिळते. विद्यार्थी मनावर ज्या प्रमाणे संस्कार देतो त्याच प्रमाणे समाजात वावरताना आपल्याला अनुभूव मिळतात. सध्याच्या स्पर्धेच्या युगात विद्यार्थी फक्त पुस्तकी अनुभव घेताना दिसत आहे.खरंतर विद्यार्थी जितका अनुभूव आणि व्यावहारिक अर्थातच कृतीतून शिकेल तेवढी त्याची सर्वांगीण विकास होतो. आणि नेमकं हेच माधव विद्या मंदिरात पहायला मिळते.

अस्मिता ताईंचे आणि माधव विद्या मंदिरातील सर्वच शिक्षकांचे असेच अनेक उपक्रम मी पाहते त्यावेळी खऱ्या शैक्षणिक समृद्धतेचा अनुभूव मिळतो.तुमच्यासारख्या उपक्रमशील शिक्षकांच्या प्रयत्नांतूनच समाजात सज्जनशक्तींचा वाढ होत असते.आणि राष्ट्राची विकास मूल्यं प्रखरपणे उंचीवर तेवत राहतात याचा अनुभूव येतो.

अस्मिता ताई सलाम आपल्या कार्याला....!!

सौ. वर्षा अंकुश पाटील

(समन्वयक :-विद्योदय मुक्तांगण परिवार अ. लाट)

(सदस्य :-ग्रामपंचायत अब्दुल लाट)

पुरावा क्र.३:- पालक अभिप्राय.

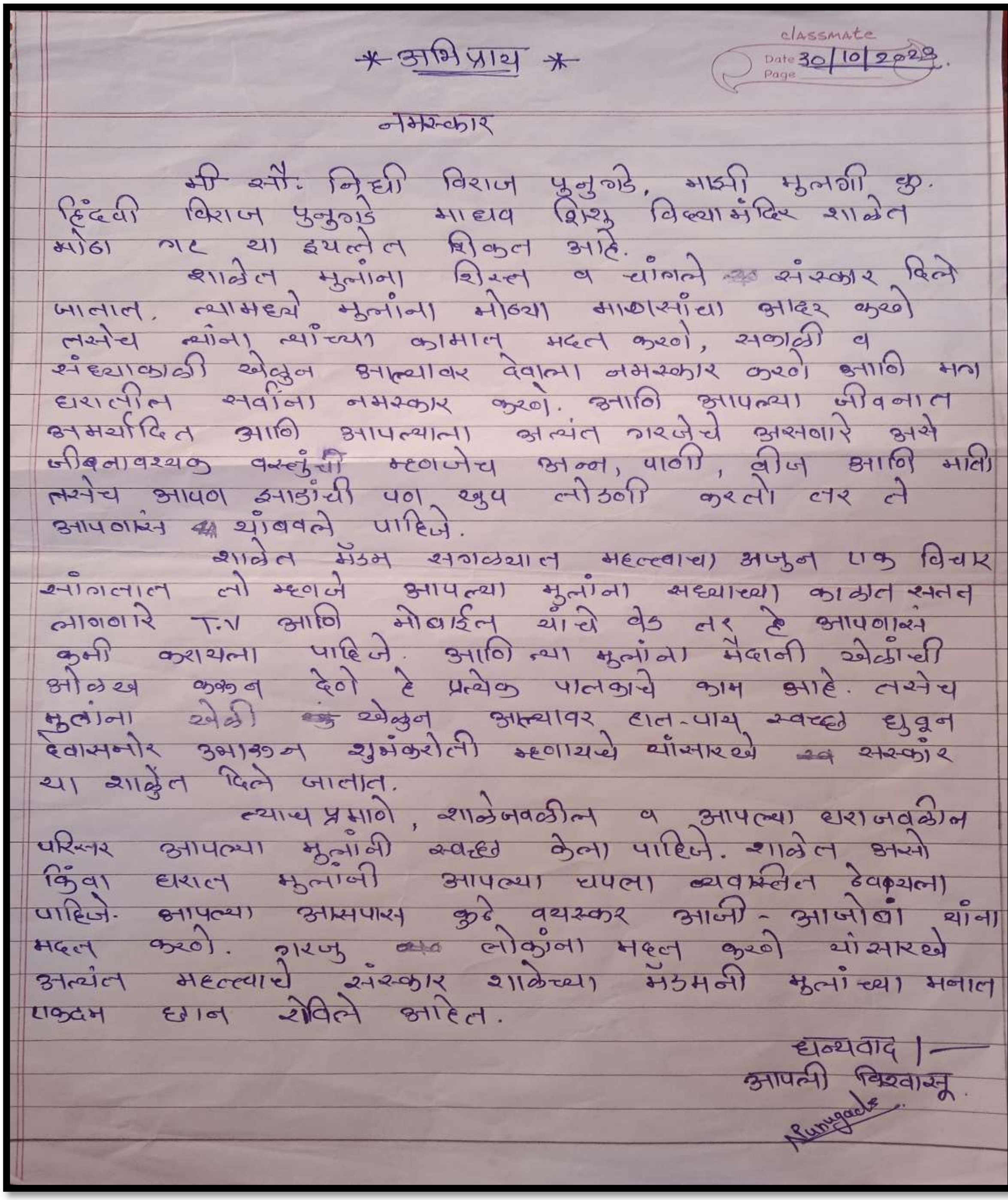

* अभिप्राय *

Date 30/10/2023.

नमस्कार

मी सौ. निधी विराज पुनुगडे, माझी मुलगी कु. हिंदवी विराज पुनुगडे माधव शिशु विद्यामंदिर शाळेत मोठा गट या इयत्तेत शिकत आहे.

शाळेत मुलांना शिस्त व चांगले संस्कार दिले जातात. त्यामध्ये मुलांना मोठ्या माणसांचा आदर करणे तसेच त्यांना त्यांच्या कामात मदत करणे, सकाळी व संध्याकाळी खेळुन आल्यावर देवाला नमस्कार करणे आणि मग घरातील सर्वांना नमस्कार करणे. आणि आपल्या जीवनात अमर्यादित आणि आपल्याला अत्यंत गरजेचे असणारे असे जीवनावश्यक वस्तुंची म्हणजेच अन्न, पाणी, वीज आणि माती तसेच आपण झाडांची पण खुप तोडणी करतो तर ते आपणांस थांबवले पाहिजे.

शाळेत मॅडम सगळ्यात महत्त्वाचा अजुन एक विचार सांगतात तो म्हणजे आपल्या मुलांना सध्याच्या काळात सतत लागणारे T.V आणि मोबाईल यांचे वेड तर हे आपणांस कमी करायला पाहिजे. आणि त्या मुलांना मैदानी खेळांची ओळख करून देणे हे प्रत्येक पालकाचे काम आहे. तसेच मुलांना खेळी खेळुन आल्यावर हात-पाय स्वच्छ धुवून देवासमोर उभारून शुभंकरोती म्हणायचे यांसारखे संस्कार या शाळेत दिले जातात.

त्याच प्रमाणे, शाळेजवळील व आपल्या घराजवळील परिसर आपल्या मुलांनी स्वच्छ केला पाहिजे. शाळेत असो किंवा घरात मुलांनी आपल्या चपला व्यवस्थित ठेवायला पाहिजे. आपल्या आसपास कुठे वयस्कर आजी-आजोबा यांना मदत करणे. गरजु लोकांना मदत करणे यांसारखे अत्यंत महत्त्वाचे संस्कार शाळेच्या मॅडमनी मुलांच्या मनात एकदम छान रोविले आहेत.

धन्यवाद।

आपली विश्वासू.

Punugade

पुरावा क्र.४ :- उपक्रमाचे फोटो

१. रक्षाबंधन :-

२. पालक मेळावा :-

३. गटकार्य :-

पुरावा क्र.५:- व्हिडिओ

१.उपक्रमांचे व्हिडिओ :-

१. सेवा भारती संचालित माधव शिशु मंदिर मध्ये मदत करणे हा उपक्रम घेण्यात आला.

लिंक :- https://youtu.be/U0BQmJX0fgw?si=GF9YWncWX2IIcNfu

२. सेवाभारती संचलित माधव शिशु मंदिर, इचलकरंजी मध्ये चंद्रयान 3 उपक्रम घेण्यात आले.

लिंक :- https://youtu.be/Wykx0z0z0qQ?si=Uf0B0lm0dcdY_eBP

३. सेवा भारती संचालित माधव शिशु मंदिर मध्ये गणेशोत्सव मोठ्या उत्साहात संपन्न.

लिंक :- https://youtu.be/-NeZAIn५KIg?si=jXQSVot2ia2cmvIY

४. सेवा भारती संचलित माधव शिशुमंदिर , इचलकरंजी मध्ये स्वच्छता दिन उत्साहात संपन्न.

लिंक :- https://youtu.be/bghTm038U3o?si=6ZAiPiXQQyZWJ7UM

https://youtu.be/dcybFts2YpM?si=hHVfk61i१४7mVkh1

५. सेवा भारती संचालित माधव शिशु मंदिर मध्ये टपाल दिन उत्साहात संपन्न.

लिंक :- https://youtu.be/Mjt7sazd-jw?si=9nbWwjk2FOCpe6wi

६. सेवा भारती संचालित माधव विद्यामंदिर मध्ये दिवाळी हा सण उत्साहात साजरा करण्यात आला.

लिंक :- https://youtu.be/Mjt7sazd-jw?si=9nbWwjk2FOCpe6wi

२. अभिप्राय व्हिडिओ:-

१. विद्योदय मुक्तांगण परिवार अ. लाट संस्थापक अभिप्राय

लिंक :- https://youtu.be/MvZjs५msAbI?si=mEJKsUtca2l8zA2w

२. विद्योदय मुक्तांगण परिवार अ. लाट समन्वयक अभिप्राय

लिंक :- https://youtu.be/zC9rW0hsrYc?si=_El-GULD-r1PHdqn

३. पालक अभिप्राय

लिंक :- https://youtu.be/QxfucF1hpfU?si=rijfTcsuz06AfK2Q

पुरावा क्र.६:- सर्व उपक्रमांचे स्वतंत्र अहवाल

रक्षाबंधन

सेवा भारती संचालित माधव शिशु मंदिर मध्ये रक्षाबंधन हा सण मोठा उत्साहात संपन्न

रक्षाबंधन हा भारतातील एक लोकप्रिय सण आहे. हा सण श्रावण महिन्यातील पौर्णिमेला साजरा केला जातो. या सणाला रक्षाबंधन किंवा नारळी पौर्णिमा असेही म्हणतात. रक्षाबंधन हा बहीण भावाच्या पवित्र बंधनाचा सण आहे. रक्षा म्हणजे रक्षण आणि बंधन म्हणजे धागा अर्थात रक्षणाचा पवित्र धागा म्हणजे रक्षाबंधन

ज्याप्रमाणे भाऊ आपला बहिणीचे रक्षण करतो त्याचप्रमाणे समाजामध्ये आपल्या सर्वांचे रक्षण करणारे डॉक्टर आहेत, पोलीस आहेत, सामाजिक कार्यकर्ते आहेत,यांच्या विषयी प्रेम व आपुलकी व्यक्त करण्यासाठी आम्ही सेवा भारती संचलित माधव शिशु मंदिर मध्ये यांच्यासोबत रक्षाबंधन हा सण साजरा केला. आम्ही शाळेमध्ये डॉक्टर व पोलीस यांना रक्षाबंधन कार्यक्रमासाठी आमंत्रित केले व सर्व विद्यार्थ्यांना यांच्या कार्याविषयी माहिती सांगितली व त्यानंतर डॉक्टर व पोलीस यांना राखी बांधून रक्षाबंधनाचा सण साजरा केला. यामुळे पोलीस व डॉक्टर यांच्याकडे पाहण्याचा मुलांचा दृष्टिकोन बदलला पूर्वी मुले पोलीस व डॉक्टर यांना घाबरत होते पण रक्षाबंधनानंतर त्यांच्या हे लक्षात आले की पोलीस व डॉक्टर हे आपल्या रक्षणासाठी आहेत . त्यांना घाबरायचे नसते पोलीस व डॉक्टर हेही आपले मित्र आहेत.

पुरावा क्र.७ :- बालकांचे मुल्यांकन

सेवा भारती संचलित,
माधव शिशु मंदिर, इचलकरंजी

विद्यार्थ्याचे नाव :- स्वरा संतोष मिटके **इयत्ता :-** मोठा गट

अ.क्र.	प्रश्नावली	महीने	जून	जुलै	ऑगस्ट	सप्टेंबर	ऑक्टोंबर
		गुण	२०	२०	२०	२०	२०
१	वर्गात शांत बसतो का ?		०	१	१	१	१
२	बोलताना अपशब्द उच्चारतो का ?		०	०	१	१	१
३	मित्र मैत्रिणिशी जुळवुन घेतो का ?		०	०	०	१	१
४	आपली वस्तू इतरांना देतो का ?		०	१	१	१	१
५	मोठ्यांचा आदर करतो का ?		०	०	०	०	१
६	शाळेत वेळेवर येतो का ?		१	०	१	१	१
७	रांगेत व्यवस्थित उभे राहतो का ?		०	०	०	०	१
८	शिक्षकांचे ऐकतो का ?		१	१	१	१	१
९	स्वच्छ व नीटनेटका राहतो का ?		०	०	०	१	१
१०	इतरांची वस्तू न सांगता घेतो का ?		०	०	१	१	१
११	शिस्तीचे पालन करतो का ?		०	०	१	१	१
१२	स्वत: चे काम स्वत: करतो का ?		०	१	१	१	१
१३	अन्नाचा आदर करतो का ?		०	०	१	१	१
१४	प्राणी व पक्ष्यांशी प्रेमाने वागतो का ?		०	०	१	०	१
१५	पालक सहकारी आहेत का ?		१	०	१	१	१
१६	पालकांचे बालकांकडे लक्ष आहे का ?		०	१	०	१	०
१७	पालक बालकांना उपक्रमात मदत करतात का ?		०	१	१	१	१
१८	पालक शिशु शिक्षणाला महत्त्व देतात का ?		०	०	१	०	१
१९	पालक पालक मेळाव्याला उपस्थित राहतात का ?		०	१	१	१	१
२०	पालक उपक्रमामध्ये आनंदाने सहभागी होतो का ?		०	१	०	०	०
	एकुण		**३**	**८**	**१४**	**१५**	**१८**

टिप :- वर दिलेल्या प्रश्नाचे उत्तर होय असेल तर **१** गुण दिले आहे व उत्तर नाही असेल तर **०** गुण दिले आहे.

पुरावा क्र.८ :- बालकांचे प्रगती पत्रक

बालकांचे प्रगती पत्रक

अ.क्र.	बालकांची नावे	जून	जुलै	ऑगस्ट	सप्टेंम्बर	ऑक्टोंबर
१	श्रावणी सुहास आवळे	२	६	१२	१६	१८
२	अक्षरा कमलाकर आमले	२	६	१५	१८	२०
३	अनुष्का गजानन बंडी	३	६	१४	१८	२०
४	समृद्धी चंद्रकांत बिळगी	१	७	१३	१७	२०
५	धनवी अमोल चौगुले	३	८	१५	१७	२०
६	अवनी आकाश इंगवले	२	८	१५	१७	२०
७	वेदिका विकास इंगवले	२	९	११	१५	२०
८	सायमा तोफिक गोकाक	०	५	११	१८	१७
९	पियुषा संदीप जाधव	२	७	१०	१८	१८
१०	मधुरा सचिन जोशी	५	९	१५	१९	१८
११	तनवी किरण कोंडेकर	३	७	११	१८	१७
१२	आरवी स्वप्निल खरात	२	८	११	१८	१८
१३	आरोही राहुल माने	२	६	१५	१४	१८
१४	स्वरा संतोष मिटके	३	८	१४	१५	१८
१५	येसू सुधीर मोरे	३	८	१५	१७	२०
१६	दिविजा अमित ओझा	०	६	११	१७	१७
१७	श्रावणी सचिन पाटील	१	८	१२	१६	१९
१८	श्रेया यल्लाप्पा पुजारी	३	८	१२	१६	१९
१९	हिंदवी विराज पुनगडे	२	७	१३	१६	१८
२०	श्रावणी जितेंद्र राजमाने	१	६	१५	१६	१७
२१	दुर्वा सागर सुतार	१	७	१४	१८	१९
२२	स्वानंदी अजित सुरपुरे	३	५	११	१८	१९
२३	पूर्वा प्रकाश सूर्यवंशी	३	६	१४	१२	१८
२४	रिया आकाश शिंदे	४	५	१४	१७	१८
२५	तनवी राहुल शिवदास	४	८	११	१७	१७
२६	जानवी शिवा शिकलगार	०	६	१५	१७	१७
२७	हर्षा गणेश शेंडगे	१	७	१२	१६	१८
२८	भूमी अमर तोरस्कर	१	७	१३	१५	१९
२९	अधिरा अमित उगळे	१	७	१३	१६	१९
३०	आरोही विकास विधाते	३	५	१५	१८	२०
३१	शंभूराजे महेश बिरंजे	३	६	११	१७	१८
३२	वरद अमोल बोरगे	३	६	१५	१८	१७
३३	अर्णव अमित भांदिगरे	२	७	१४	१७	१९
३४	निखिल निलेश देसाई	४	५	१३	१७	२०

३५	अवनीश गजानन ढवळे	४	८	१६	१८	२०
३६	अवनीत लक्ष्मण गुरव	१	६	१४	१६	१८
३७	हर्षवर्धन प्रज्ञेश गुरसाळे	३	७	१५	१९	२०
३८	तनय अंकुश घट्टे	२	९	१६	१८	२०
३९	साईराज महेश हुक्किरे	२	८	१७	१७	२०
४०	अथर्व सचिन कदम	३	६	१२	१५	२०
४१	मानस रोहन कदम	१	५	१४	१५	१८
४२	ध्रुव राजेश कांबळे	४	८	१५	१८	२०
४३	शिवतेज सतीश कुंभार	३	८	१४	१७	२०
४४	संयुक्त विशाल कांबळे	६	१०	१६	१९	२०
४५	आलोक सागर कुडाळकर	०	४	१२	१५	१७
४६	हर्षवर्धन सुधीर कोळी	१	५	१४	१६	१८
४७	यश किशोर कांबळे	४	८	१५	१८	२०
४८	अवनीश अमोल लाड	३	५	१४	१६	२०
४९	आशुतोष तानाजी माने	५	७	१५	१७	२०
५०	कौशिक प्रवीण मुसळे	४	६	१३	१८	२०
५१	आधिराज श्रीकांत पाटील	२	५	१५	१७	१८
५२	शिवम सचिन पाटील	२	५	१५	१६	१८
५३	ओमशिव अर्जुन शिकलगार	०	५	१५	१५	१७
५४	आरुष निलेश शिंदे	१	७	१४	१५	२०
५५	अधिवेश उदय उपाध्ये	३	५	११	१४	२०
	एकुण	**१२९**	**३६७**	**७४७**	**९१८**	**१०३४**

उपक्रमाची कार्यपद्धती

पूर्वस्थितीचे निरीक्षण व त्यांच्या नोंदी

मुलांना वर्गात शिकवत असताना असे लक्षात आले की मुले एकमेकांच्या बरोबर मिळून मिसळून खेळत नाहीत त्याचबरोबर आपल्या स्वतःची वस्तू ते दुसऱ्याला देत नाहीत. काही बालके दुसऱ्याची वस्तू दप्तरात घालून घरी घेऊन जातात. शाळेच्या सुरुवातीच्या दिवसात बऱ्याच बालकांचे चप्पल चोरीला गेले पालकांच्या चप्पल चोरीसाठी वरचेवर तक्रारी येऊ लागल्या म्हणून चोरी करू नये, खोटे बोलू नये असे संस्कार बालकांमध्ये आत्तापासून रुजवणे मला गरजेचे वाटले व यातूनच सद्यस्थितीत आदर्श नागरिक घडवण्यासाठी संस्काराची आवश्यकता आणि त्यासाठी शाळेचे योगदान हा उपक्रम सुरू करण्यात आला.

कार्यवाही दरम्यान निरीक्षणे व संकलन

सद्यस्थितीत भारत केंद्रीत आदर्श नागरिक घडवण्यासाठी संस्कारांची आवश्यकता आणि त्यासाठी शाळेचे योगदान हा उपक्रम प्रत्यक्षात सुरू झाल्यानंतर केलेल्या वेळापत्रकाप्रमाणे उपक्रम होतात का ? बालके प्रत्यक्ष अनुभव घेतात का? बालकाला उपक्रम आवडत आहेत का ? या उपक्रमाविषयी पालकांचे मत काय आहे? या सर्वांचे निरीक्षण केले आणि या सर्व माझ्या प्रश्नांची उत्तरे होकारार्थी आली त्यामुळे मला खूप आनंद झाला व पुढील उपक्रम घेण्यासाठी प्रोत्साहन ही मिळाले . उपक्रम घेत असताना बालकांमधील काही बदल लक्षात आले ते पुढील प्रमाणे...

१) बालकांना शाळेची आवड लागली आहे.

२) बालके एकमेकांसोबत खेळत आहेत .

३) बालकांचा सामाजिक विकास होत आहे.

४) बालकांची एकमेकांशी मैत्री झाली आहे.

५) बालके शिक्षकांशी मोकळेपणाने बोलत आहेत.

६) पालकांनाही सर्व उपक्रम आवडत आहेत .

७) पालकांना संस्काराचे महत्त्व पटत आहे.

८) स्वच्छता बांधवांचा सत्कार करणे हा उपक्रम पालकांना खूप आवडला.

उपक्रम पूर्ण झाल्यावर निरीक्षण नोंदी

१) बालकांमध्ये मदतीची भावना निर्माण झाली आहे.

२) बालक स्वतः जवळची वस्तू इतरांना देतात.

३) काही बालके अपशब्द उच्चारत होती ते कमी झाले आहे .

४) शाळेत येताना बालके स्वच्छ व नीटनेटके येतात.

५) बालके शाळेचा परिसर स्वच्छ करतात.

६) बालके एकमेकांशी आपुलकीने वागतात.

७) बालके मोठ्यांचा आदर करतात.

८) बालके रोज संध्याकाळी घरी शुभंकरोती म्हणतात.

९) बालके घरातील सर्व मोठ्या व्यक्तींना वाकून नमस्कार करतात

१०) बालके घरी आलेल्या पाहुण्यांचा आदर सत्कार करतात.

११) पालक बालकांना घरातील कामांमध्ये व कार्यक्रमांमध्ये सहभागी करून घेतात .

१२) बालके घरातील सर्व कार्यक्रमांमध्ये सहभागी होतात.

कार्यवाहीत आलेल्या अडचणी

पालक -

१) पालक बालकांचे अति लाड करतात.

२) सध्या बालक जे बोलते ते पालकांना कौतुकास्पद वाटते त्यामुळे बालकांच्यातील दोष पालक सहजासहजी मान्य करत नाहीत.

३) काही पालकांचे मुलांकडे अजिबात लक्ष नाही .

४) काही पालक मुले घरी जाऊन करत असलेला संस्कारक्षम कृतींना प्रोत्साहन देत नाहीत.

बालक-

१) बालकांचे वय कमी असल्यामुळे संस्कारक्षम उपक्रम वारंवार घ्यावे लागतात.

२) काही बालक उपक्रमांमध्ये रमत नाहीत.

३) काही बालकांमध्ये एकाग्रतेचे प्रमाण खूप कमी आहे.

अडचणींवर उपाय

पालक -

पालकांकडून येणाऱ्या या सर्व अडचणींवर उपाय म्हणून आम्ही शाळेतून प्रत्यक्ष गृहभेटी करून पालकांशी संवाद साधला त्याचबरोबर शाळेमध्ये संस्काराचे महत्त्व या विषयावर पालक मेळावा घेण्यात आला. पालक मेळाव्यासाठी विद्याभारती पश्चिम महाराष्ट्र प्रांताचे शिशु वाटिका प्रमुख म्हणून मा. श्री. सदाशिव भाई उपाले हे उपस्थित होते दुसऱ्या पालक मेळाव्यासाठी पश्चिम महाराष्ट्र कुटुंब प्रबोधनाचे मा.श्री .महादेवराव

जोगळेकर व मा. श्री डॉक्टर होसिंग हे उपस्थित होते या मान्यवरांच्या मार्गदर्शनामुळे पालकांकडून येणारी अडचण दूर झाली.

बालक-

बालकांकडून येणाऱ्या अडचणींवर उपाय म्हणून उपक्रमांमध्ये नाविन्यता आणण्यात आली .कृतीतून संस्कार हा विषय बालकांपर्यंत पोहोचवण्यात आला बालके रमतील व त्यांची इच्छा असेल त्यावेळेस उपक्रम घेण्यात आले जे उपक्रम मुलांपर्यंत पोहोचत नाहीत ते उपक्रम पुन्हा घेण्यात आले पाठांतराचे उपक्रम हे रोज घेण्यात आले.

माहितीचे विश्लेषण

बालकांचे प्रगती पत्रक

अ.क्र.	बालकांची नावे	जून	जुलै	ऑगस्ट	सप्टेंम्बर	ऑक्टोंबर
१	श्रावणी सुहास आवळे	२	६	१२	१६	१८
२	अक्षरा कमलाकर आमले	२	६	१५	१८	२०
३	अनुष्का गजानन बंडी	३	६	१४	१८	२०
४	समृद्धी चंद्रकांत बिळगी	१	७	१३	१७	२०
५	धनवी अमोल चौगुले	३	८	१५	१७	२०
६	अवनी आकाश इंगवले	२	८	१५	१७	२०
७	वेदिका विकास इंगवले	२	९	११	१५	२०
८	सायमा तोफिक गोकाक	०	५	११	१८	१७
९	पियुषा संदीप जाधव	२	७	१०	१८	१८
१०	मधुरा सचिन जोशी	५	९	१५	१९	१८
११	तनवी किरण कोंडेकर	३	७	११	१८	१७
१२	आरवी स्वप्निल खरात	२	८	११	१८	१८
१३	आरोही राहुल माने	२	६	१५	१४	१८
१४	स्वरा संतोष मिटके	३	८	१४	१५	१८
१५	येसू सुधीर मोरे	३	८	१५	१७	२०
१६	दिविजा अमित ओझा	०	६	११	१७	१७
१७	श्रावणी सचिन पाटील	१	८	१२	१६	१९
१८	श्रेया यल्लाप्पा पुजारी	३	८	१२	१६	१९
१९	हिंदवी विराज पुनगडे	२	७	१३	१६	१८
२०	श्रावणी जितेंद्र राजमाने	१	६	१५	१६	१७
२१	दुर्वा सागर सुतार	१	७	१४	१८	१९
२२	स्वानंदी अजित सुरपुरे	३	५	११	१८	१९
२३	पूर्वा प्रकाश सूर्यवंशी	३	६	१४	१२	१८
२४	रिया आकाश शिंदे	४	५	१४	१७	१८
२५	तनवी राहुल शिवदास	४	८	११	१७	१७
२६	जानवी शिवा शिकलगार	०	६	१५	१७	१७
२७	हर्षा गणेश शेंडगे	१	७	१२	१६	१८
२८	भूमी अमर तोरस्कर	१	७	१३	१५	१९
२९	अधिरा अमित उगळे	१	७	१३	१६	१९
३०	आरोही विकास विधाते	३	५	१५	१८	२०
३१	शंभूराजे महेश बिरजे	३	६	११	१७	१८
३२	वरद अमोल बोरगे	३	६	१५	१८	१७
३३	अर्णव अमित भांदिगरे	२	७	१४	१७	१९
३४	निखिल निलेश देसाई	४	५	१३	१७	२०

३५	अवनीश गजानन ढवळे	४	८	१६	१८	२०
३६	अवनीत लक्ष्मण गुरव	१	६	१४	१६	१८
३७	हर्षवर्धन प्रज्ञेश गुरसाळे	३	७	१५	१९	२०
३८	तनय अंकुश घट्टे	२	९	१६	१८	२०
३९	साईराज महेश हुक्किरे	२	८	१७	१७	२०
४०	अथर्व सचिन कदम	३	६	१२	१५	२०
४१	मानस रोहन कदम	१	५	१४	१५	१८
४२	ध्रुव राजेश कांबळे	४	८	१५	१८	२०
४३	शिवतेज सतीश कुंभार	३	८	१४	१७	२०
४४	संयुक्त विशाल कांबळे	६	१०	१६	१९	२०
४५	आलोक सागर कुडाळकर	०	४	१२	१५	१७
४६	हर्षवर्धन सुधीर कोळी	१	५	१४	१६	१८
४७	यश किशोर कांबळे	४	८	१५	१८	२०
४८	अवनीश अमोल लाड	३	५	१४	१६	२०
४९	आशुतोष तानाजी माने	५	७	१५	१७	२०
५०	कौशिक प्रवीण मुसळे	४	६	१३	१८	२०
५१	आधिराज श्रीकांत	२	५	१५	१७	१८
५२	शिवम सचिन पाटील	२	५	१५	१६	१८
५३	ओमशिव अर्जुन शिकलगार	०	५	१५	१५	१७
५४	आरुष निलेश शिंदे	१	७	१४	१५	२०
५५	अधिवेश उदय उपाध्ये	३	५	११	१४	२०
	एकुण	**१२९**	**३६७**	**७४७**	**९१८**	**१०३४**

टक्केवारी :-

1. जून = १२९ ÷ २० ÷ ५५ × १००= ११.७२%
2. जुलै= ३६७ ÷ २० ÷ ५५ × १००= ३३.३६%
3. ऑगस्ट= ७४७ ÷ २० ÷ ५५ × १००= ६७.९०%
4. सप्टेंम्बर = ९१८ ÷ २० ÷ ५५ × १००= ८३.४५%
5. ऑक्टोबर = १०३४ ÷ २० ÷ ५५ × १००= ९४%

आलेख :-

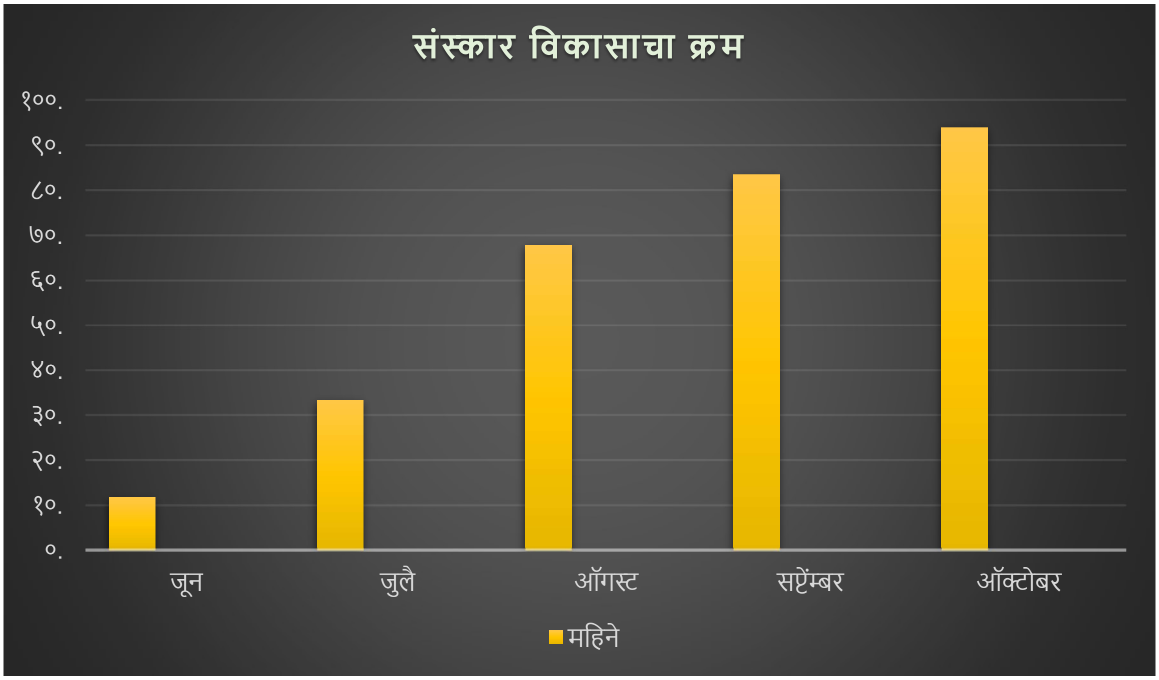
संस्कार विकासाचा क्रम
१००.
९०.
८०.
७०.
६०.
५०.
४०.
३०.
२०.
१०.
०.
जून
जुलै
ऑगस्ट
सप्टेंबर
ऑक्टोबर
महिने

नवोपक्रमाची यशस्विता

सद्यस्थितीत भारत केंद्रित आदर्श नागरिक घडवण्यासाठी संस्कारांची आवश्यकता व त्यासाठी शाळेचे योगदान या उपक्रमाचा मुलांवर संस्कार करण्यासाठी खूप मोठी मदत झाली या उपक्रमामुळे बालकांचा सामाजिक विकास झाला त्याचबरोबर बालकांच्या पंचकोशांचाही विकास झाला. उपक्रमांतर्गत बालक कृती करत असताना बालकांची शारीरिक हालचाल खूप मोठ्या प्रमाणात झाली त्यामुळे त्याचा सर्वांग व्यायाम झाला व बालकाचा शारीरिक विकास झाला त्यामुळे अन्नमय कोशाचा विकास झाला कृती करत असताना बालकाच्या श्वसनाचा व्यायाम झाला त्यामुळे बालकाचा प्राणमय कोशाचा विकास झाला कृती करत असताना बालक एकाग्रचित्तेने कार्य करत होते त्यामुळे त्याच्या मनोमय कोशाचा विकास झाला. कार्य करत असताना त्याला अनेक प्रश्न पडले व त्याविषयी तो विचार करू लागला त्यामुळे त्याचा बौद्धिक विकास झाला व त्याच्या विज्ञानमय कोशाचा विकास झाला व हे सर्व कार्य करत असताना बालक खूपच आनंदी होते त्यामुळे त्याच्या आनंदमय कोशाचा विकास झाला.

1) शाळेतील बालके संस्कारक्षम बनली म्हणजेच मोठ्या व्यक्तींना नमस्कार करणे ,मोठ्यांचा आदर करणे , रोज घरामध्ये शुभंकरोती म्हणणे, शिक्षकांचे ऐकणे इत्यादी गोष्टींचे संस्कार बालकांवर झाले.

2) बालक व पालक यांच्यामध्ये देशभक्ती निर्माण झाली. स्वातंत्र्य दिन व गांधी जयंती या कार्यक्रमासाठी बालकांबरोबर पालकही उपस्थित होते व कार्यक्रमांमध्ये सहभागी झाले.

3) बालकांना वहतूकीच्या चिन्हांची ओळख झाली थांबा, पुढे जा ,झेब्रा क्रॉसिंग ही चिन्हे बालक ओळखू लागले व प्रवासात याविषयी पालकांना सांगू लागले.

4) बालकांच्या मनात देण्याची भावना निर्माण झाली. बालक वर्गामध्ये एकमेकांना पेन्सिल ,पाणी, पट्टी इत्यादी वस्तू देतात त्याचबरोबर ते रोज पक्ष्यांसाठी पहिला घास काढून ठेवतात त्याचबरोबर जर वर्गातील एखाद्या बालकाने डबा आणला नाही तर त्याला आपल्या डबातील खाऊ देतात.

५) मुले रोज शाळेचा परिसर स्वतःहून स्वच्छ करतात, कचरापेटीत कचरा टाकतात, बालके एकमेकांना मदत करतात, खेळत असताना जर एखाध्ये बालक पडले तर इतर बालके त्याची काळजी घेतात व शिक्षकांच्या मदतीने त्याला मलमपट्टी देखील करतात.

6) शाळेतील पाण्याचे नळ चुकून सुरू राहिले तर बालके स्वतःहून बंद करतात.

7) भोजनापूर्वी सर्व बालके भोजनमंत्र म्हणतात.

9) चंद्रयान 3 उपक्रमामुळे बालकांच्या मनात देशाविषयी देशभक्ती निर्माण झाली बालके स्वतःहून भारत माता की जय अशी घोषणा देऊ लागली त्यांच्या मनात देशाविषयी अभिमान निर्माण झाले.

10) शाळेमध्ये पालक मेळावा आयोजित केले पालक मेळाव्यातील मार्गदर्शनामुळे पालकांना संस्काराचे महत्त्व पटले त्याचबरोबर आपली ही लहान मुले उद्याचे आदर्श नागरिक होणार आहेत याची त्यांना खात्री पटली .

11) मुले स्वतःचे दप्तर स्वतः घेऊन शाळेत येतात तसेच पाण्याची स्वतःची बाटली स्वतः भरून घेतात स्वतःच्या हाताने स्वतः जेवतात.

12) बालके देशभक्तीपर घोषणा देतात.

13) बालके एकमेकांसोबत मिळून मिसळून खेळतात म्हणजेच बालकांमध्ये सहकार्याची भावना निर्माण झाली आहे.

१४) मोठ्या गटातील बालके लहान गटातील बालकांना खेळ शिकवतात.

1५) मैदानावर सापडलेली एखादी वस्तू किंवा पैसे बालके शिक्षकांकडे आणून देतात.

16) परिपाठाची तयारी बालके स्वतः करतात.

17) शाळेच्या सर्व कार्यक्रमांमध्ये बालके उत्साहाने सहभागी होतात.

18) आपल्या पाल्या विषयी सर्व पालक काळजीपूर्वक चौकशी करतात.

19) अपशब्द बोलणाऱ्या बालकांमध्ये खूपच सुधारणा झाली आहे

20) बालके चेतना व्यायाम करतात.

समारोप

S. C. E. R. T च्या वतीने आयोजित राज्यस्तरीय नवोपक्रम स्पर्धा सन 2023-2024 मध्ये सहभागी होताना मला खूप आनंद होत आहे. स्पर्धेमध्ये सहभागी होताना बक्षीस मिळवणे हा उद्देश नाही परंतु यानिमित्ताने आपण केलेल्या उपक्रमाकडे शास्त्रीय दृष्टिकोनातून पाहता आले व शिशु शिक्षणाचे महत्त्व इतरांना पटवून देऊन संस्कार किती महत्त्वाच्या आहेत याविषयी पालकांना जाणीव करून देता आले हे महत्त्वाचे आहे. नवोपक्रमामुळे एखाद्या उपक्रमाचा इतका विस्तृत अहवाल लिहिता येतो हे मी यातून शिकले उपक्रमामुळे वाचन, चिंतन, मनन करता आले ,इतरांशी चर्चा करता आली त्याच बरोबर

या सर्वातून बालकांच्या अनेक क्षमतांचा विकास झाला त्याचबरोबर बालकांवर संस्कार झाले. या संस्कारामुळे बालक भविष्यामध्ये नक्कीच आदर्श नागरिक म्हणून घडतील .या संस्कारक्षम शिक्षणाचा त्यांना व आपल्या देशाला खूप फायदा होईल असे मला वाटते.

नवोपक्रम या स्पर्धेची माहिती मला मा.श्री .राजेंद्र अलोणे सर यांच्याकडून झाली. उपक्रम कसा लिहावा उपक्रमाची मांडणी कशी असावी याविषयी मा. श्री. राजेंद्र अलोणे सरांनी उत्तम असे मार्गदर्शन केले त्याबद्दल राजेंद्र अलोणे सरांचे खूप खूप आभार. सद्यस्थितीत भारत केंद्रेत आदर्श नागरिक घडवण्यासाठी संस्कारांची आवश्यकता आणि त्यासाठी शाळेचे योगदान या उपक्रमासाठी प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष रीतीने मला मदत केलेल्या सर्वांचे मनःपूर्वक आभार.

धन्यवाद...

संदर्भ व परिशीष्टे

अ.क्र.	पुस्तकाचे नाव	लेखक
१	शिशुवाटिका तत्व आणि व्यवहार	इंदुमती काटदरे
२	भारतीय कुटुंब संस्था	कृष्णपाजी
३	आमची मुलं-आमच्या अपेक्षा	श्रीकांत पुरषोत्तम काशीकर
४	शिशु वाटिका निर्देशिका	सुशीला दाते
५	शिक्षणातील चांगले काही	रेणू दांडेकर
६	पावसानंतरचे ऊन (मूल्यांविषयी काही बाहे....)	रमेश पानसे
७	राज्य अभ्यासक्रम आराखडा-२०२३ (पायाभूत स्तर)	राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

परिशीष्ठे :-

अ.क्र.	प्रश्नावली
१	वर्गात शांत बसतो का ?
२	बोलताना अपशब्द उच्चारतो का ?
३	मित्र मैत्रिणिशी जुळवुन घेतो का ?
४	आपली वस्तू इतरांना देतो का ?
५	मोठ्यांचा आदर करतो का ?
६	शाळेत वेळेवर येतो का ?
७	रांगेत व्यवस्थित उभे राहतो का ?
८	शिक्षकांचे ऐकतो का ?
९	स्वच्छ व नीटनेटका राहतो का ?
१०	इतरांची वस्तू न सांगता घेतो का ?
११	शिस्तीचे पालन करतो का ?
१२	स्वत: चे काम स्वत: करतो का ?
१३	अन्नाचा आदर करतो का ?
१४	प्राणी व पक्ष्यांशी प्रेमाने वागतो का ?
१५	पालक सहकारी आहेत का ?
१६	पालकांचे बालकांकडे लक्ष आहे का ?
१७	पालक बालकांना उपक्रमात मदत करतात का ?
१८	पालक शिशु शिक्षणाला महत्त्व देतात का ?
१९	पालक पालक मेळाव्याला उपस्थित राहतात का ?
२०	पालक उपक्रमामध्ये आनंदाने सहभागी होतो का ?

विद्यार्थी यादी :-

बालकांची यादी

अ.क्र.	बालकांची नावे
१	श्रावणी सुहास आवळे
२	अक्षरा कमलाकर आमले
३	अनुष्का गजानन बंडी
४	समृद्धी चंद्रकांत बिळगी
५	धनवी अमोल चौगुले
६	अवनी आकाश इंगवले
७	वेदिका विकास इंगवले
८	सायमा तोफिक गोकाक
९	पियुषा संदीप जाधव
१०	मधुरा सचिन जोशी
११	तनवी किरण कोंडेकर
१२	आरवी स्वप्निल खरात
१३	आरोही राहुल माने
१४	स्वरा संतोष मिटके
१५	येसू सुधीर मोरे
१६	दिविजा अमित ओझा
१७	श्रावणी सचिन पाटील
१८	श्रेया यल्लाप्पा पुजारी
१९	हिंदवी विराज पुनगडे
२०	श्रावणी जितेंद्र राजमाने
२१	दुर्वा सागर सुतार
२२	स्वानंदी अजित सुरपुरे
२३	पूर्वा प्रकाश सूर्यवंशी
२४	रिया आकाश शिंदे
२५	तनवी राहुल शिवदास
२६	जानवी शिवा शिकलगार
२७	हर्षा गणेश शेंडगे
२८	भूमी अमर तोरस्कर
२९	अधिरा अमित उगळे
३०	आरोही विकास विधाते
३१	शंभूराजे महेश बिरंजे
३२	वरद अमोल बोरगे
३३	अर्णव अमित भांदिगरे
३४	निखिल निलेश देसाई

३५	अवनीश गजानन ढवळे
३६	अवनीत लक्ष्मण गुरव
३७	हर्षवर्धन प्रज्ञेश गुरसाळे
३८	तनय अंकुश घट्टे
३९	साईराज महेश हुक्किरे
४०	अथर्व सचिन कदम
४१	मानस रोहन कदम
४२	ध्रुव राजेश कांबळे
४३	शिवतेज सतीश कुंभार
४४	संयुक्त विशाल कांबळे
४५	आलोक सागर कुडाळकर
४६	हर्षवर्धन सुधीर कोळी
४७	यश किशोर कांबळे
४८	अवनीश अमोल लाड
४९	आशुतोष तानाजी माने
५०	कौशिक प्रवीण मुसळे
५१	आधिराज श्रीकांत पाटील
५२	शिवम सचिन पाटील
५३	ओमशिव अर्जुन शिकलगार
५४	आरुष निलेश शिंदे
५५	अधिवेश उदय उपाध्ये